HAYDAR ERGÜLEN

..Sonradan görme

KB356

SONRADAN GÖRME
HAYDAR ERGÜLEN

Copyright © ferfir yayınları 2012
Bu eserin bütün haklarını anlaşmalı olarak FERFİR yayınlarına aittir.
İzinsiz tamamı veya bir kısmı hiçbir ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz
ve
yayımlanamaz. Kaynak göstermek şartıyla eğitim amaçlı alıntı yapılabilir.

kitabın
adı: Sonradan Görme
yazarı: Haydar Ergülen
yayın yönetmeni: Şeref Yılmaz
editörü: V. Hüseyin Kaya
kapak tasarımı: Hüseyin Özkan
iç düzeni: Burhan Maden
yayıncılık sertifika numarası: 17463
isbn: 978-605-4447-34-3
yayın numarası: 35
sinema: 1
baskı:
Ege Basım
Esatpaşa mah. Ziyapaşa cad. No:4
Ataşehir/İstanbul
Tel: 0216-472 84 05/ 0216 470 44 70

FERFİR Eğitim ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Alemdar mah. Alayköşkü Cad.
Hasoğlu İşhanı, 2/4
Cağaloğlu/İstanbul
Tel: (0212) 512 88 77 / 526 04 30
e-posta: info@ferfir.com
www.ferfir.com
Şubat 2012

SONRADAN GÖRME

HAYDAR ERGÜLEN

FERFİR

www.ferfirkitap.com

Haydar Ergülen, Nar'ın babası

İçindekiler

AZ/ÇOK 7
GÖZİSTAN SULTANI: TÜRKAN ŞORAY 11
'GLENDA'YA ÖYLE TUTKUNUZ Kİ' 17
SİNEMAYA GİTTİM! 21
SAMİ HAZİNSES'İN BAKIŞI 25
FİLMİN 'SON'U YOK MU? 29
ÜVEY SOKAK 33
FİLM İCABI 37
'BENİM SİNEMALARIM' 41
KASABADAN GELEN 47
'KARASEVDA' 51
BÜYÜK HAYATLAR 55
AKDENİZ OLUR... 59

‘BEKLEME ADASI’ 65
SONRADAN GÖRME 71
‘AŞK IRMAKLARI’ 75
YILMAZ GÜNEY ŞİİRİ 81
ÇOCUKLUĞUN ŞAİRİ: AHMET ULUÇAY 85
‘KARPUZ KABUĞUNDAN GEMİLER YAPMAK’ 91
BULUTLU MEKTUP 95
ZAMANIN ŞAİRİ: SEMİH KAPLANOĞLU 101
SERİN MELEK 107
“ESAS OĞLAN”: FATİH AKIN 113
O SİZDEN DEĞİL! 119
OTAR GİTTİĞİNDEN BERİ 125
KARANLIĞA YOLCULUK 131
EVE DÖNMEK ZORDUR 137
GÖNLÜMÜN DOĞUSU 141
UĞUR YÜCEL: ‘CANIM ARKADAŞIM’ 147
ÇOCUKLUKTAN ÖLEN BİR YURTTAŞ: KANE 153

Az/Çok

Bazen değil çoğu zaman okumalar, az yazmalar, bazen toplamalar, az çoğaltmalar, çok azaltmalar, sormalar, şaşırmalar: Yarın nedir? Sonsuzluk ve bir gün. 'Hayatın daha iyi yansıdığı uzun-plan sekanslar' ve 'yabancılaşma öğesi'yle Brechtçi tarzıyla klasik hikayelemenin anlatım kalıplarını kıran, metaforlarla beslenen ünlü yönetmen Theo Angelopoulos, 'Üç filmim sessizlik üzerine kurulmuştur' diyor: 'Kitera'ya Yolculuk' tarihin sessizliğini, 'Arıcı' aşkın sessizliğini, 'Sisli Manzaralar' Tanrı'nın sessizliğini çağrıştırır.

Gözde temaları zamanda geçmişte yolculuk olan Angelopoulos yaşlandıkça uzun plan-sekansları törpüleyip kısaltıyor. Kim bilir belki de sınırı aşmak içindir, bir metafor olan 'Sınırı aşmak, ölüm düşüncesini de aşmaktır.' 'Leyleğin Geciken Adımı'nda söylendiği gibi: 'İşte sınırı geçtik, ama daha kaç sınır geçmeliyiz ki kendimizi bulabilelim?' Bulmak: Hiçliğe göçmeden ya da hiçliğe göçerek. Nasılsa dünya kâğıt ve kanatları var! Bir de 'toprağın ruhu' var. Endülüslü şair Federico Garcia Lorca'ya göre şiir ve sanat 'duende'dir. Lorca bu kavramı Endülüslü şarkıcı Manuel Torre'den ödünç almış. Sanat 'duende' varsa, vardır: 'Ne bir yetenek, ne de gerçek bir canlı üslup; anlamı en eski kültür 'yaratıcılık eylemi'dir. Herkesin duyumsayıp da hiçbir düşünürün açıklayamadığı… Toprağın ruhu'

Ünlü oyuncu Hanna Scgulla da ne olmak istediğini söylüyor: 'Eline geçen her şeyi toprağa sokup yeşerip yeşermeyeceklerini anlamaya çalışan bir bahçıvan. ' Ona da katılıyorum Hemingway'e de, F. Scott Fittzgerald'a şunları yazdığı için elbette: 'Çektiğin acıları harcama, onlara ihanet etme, bir simyacı gibi değerlendir.' 'Siyah Kuş' adlı Kızılderili reis, vasiyeti gereği, çok sevdiği atının üzerine oturtularak toprağa verilmiş. Eski denizciler altın küpe takarlarmış, öldüklerinde küpeleri onları gömenler tarafından hizmetlerinin karşılığı olarak alınsın diye. Toprağın ruhu da var suyun ruhu da, fakat derine inmek değil, asıl çıkmak mesele. Zamanın çarşısında dolaşırken yolu İstanbul'a düşen Fransız rock şair CharlÇlie Couture, İstanbul'da çok farklı gülümsemeler bulmuş, 'Doğunun Kahkahası'nı duymuş. Ünlü ressam Komet, o kahkahayı 35 yıl öncesinden taşıyor: '35 yıl önce Gilette marka jiletler vardı. Onların küçük zarfının üstünde gülen bir adamın yüzü. Onu lavabomun aynasına yapıştırmıştım. Her sabah o gülerken ben de gülmeye başlıyorum.' Komet: Resmin ve yazının kahkahası. 'Zamanımızın bir aktrisi', büyük şair Octavio Paz'ı şiir sohbeti yapmak için evine davet etmiş, nazikçe reddedilmiş: Şiirin kahkahası! Bir Nepal atasözü: Uzun yolculuklara çıkarak yaşayanlar, veda çaylarının ikincisini dönüşte içerler.

Gürcü naif halk ressamı Niko Pirosmanişvili, Gürcü Ressamlar Birliğinin ilk ve son kez katıldığı toplantısında, kentin tam ortasına ahşap ev yaparak, her akşam semaverin çevresinde sohbet etmeyi önermiş. Reha Çamuroğlu 'Bilgelik, zaman kavramına uyumsuzluk gösterir, tarihin zamanını yaşamayı reddeder, tarih ile arasına mesafe koyar. İktidar tarih yapmak, bilgelik tarihi uyarmak ister' diyor. Can Yücel'in torunu 'Dedemi nereye ektiniz?' diye sormuştu. Dünya kağıt ve kanatları var, toprağın ve suyun ruhu var, zamanın çarşısında marifet ve hikmet göstermeden yürüyen yalnız gezerin bir sorusu var: Yarın nedir? Cevabı var mı? Sonsuzluk ve bir gün cevap mı, yoksa sorunun kendisi mi, yoksa.

Gözistan Sultanı: Türkan Şoray

koton'da
ilmi...

Cemal Süreya'nın "Bun" şiirini Marc Chagall'ın resimleri üstüne yazdığı söylenir. Fakat *"Gözleri göz değil gözistan"* dizesinin Chagall resminden çok Türkan Şoray'ı hatırlatmadığını kim söyleyebilir? Sultan'ı yazmayı düşününce aklıma ilk gelen şey, o dize oldu, sanki onun gözlerine yazılmıştı.

Türkan Şoray deyince göze ilk gözleri görünüyor, her şey gözlerinden doğru 'cereyan ediyor', gözlerinden seviliyor ve gözlerinden sevilmiyor. Herkesin Türkan Şoray'ın gözleriyle bir anısı var. 'Türkan Şoray Kirpiği' de var elbette, haroşo örgü modeline karşı onun kirpikleri adına bir örgü modeli yapılıyor. Ören Bayan reklamında da oynadı, markanın satışlarını artırdı.

"Türkan Şoray'ın Gözleri" şarkısının söz yazarı Mete Özgencil, beste:Derya Köroğlu, okuyan da Nükhet Duru, sıkı bir ekip: "*Esmer salkım gibi/lütuf gibi /öksüz gibi gözler/san ki durur durur dargın dalı gözler/binbir laf bir bakışa nasıl sığmış öyle/sessiz yürürken siz biz tüteriz/an gelir dağılır o yüz an gelir avunur hemen/ yaz gelir bize gülseniz o gözleriniz bir de siz/yaz gelir bize gelseniz o gözleriniz ve siz/asi ürkek Türkan Şoray"*. Şiir gibi, hem şarkı hem de Sultan'ın gözleri de. Bazen de bir roman gibi. Bir Selim İleri anısı olunca, bu 'melal'de saklı bir roman elbette vardır. İleri, Türkan Şoray'ı ilk kez 1960'larda Taksim'de Anıt'ın altında *Meyhane Güzeli* filminin çekiminde görür, kucağında bembeyaz, turuncu gagalı

bir kaz tutmaktadır: "Kimseye bakmıyordu. Bana bakmıyordu. Yalnızca, gözlerinde siyah bir ateş. Bir an gözgöze geldiğimizi sandım. Sanıydı, ama bu sanıya yıllarca inandım." Yakın dostu ve aralarında 'sadece kalplerin kalplere değdiği bir aşk' yaşanan Selim İleri, Türkan Sultan'ın o bakışını, 'bana bakmadığı halde baktığını zannetmek, uzun süre içimde gelişen bir duyguydu' diyor ve boşluğa selamlar verdiğini ekliyor, ki bu hususta asla yalnız değil.

50 yıldan fazladır, onun gözleriyle filmlerde, afişlerde, gazetelerde karşılaşan herkes Türkan Şoray'ın kendisine baktığını düşünür. O bizde böyle 'güzel bir alınganlık' yarattı, vatan sathındaki hemen her hayranının gözünde, kalbinde, üstünde, hatırasında, gençliğinde duran bir bakışı vardır onun. *Türkan Şoray ile Yüzyüze-Gözlerinden Bellidir* adlı 'tutku' kitabında (acaba *Türkan Şoray ile Gözgöze* mi olsaydı?) Feridun Andaç, içimize işleyen bu büyük bakışı anlatır. O da çocukluğundan beri 'siyah gözlerin izinde' bir tutku yolculuğuna çıkmıştır. 'Gözistan sultanı'nın siyah gözleri yüreğin penceresedir ve söylediklerinden daha çok şey anlatır: "O gözler ki; bin yılın yolcusu, yüz bin sözün sureti, nice ömrün neşe ve keder demlerinin tanığıydı. Baktın onlara. Uzağı yakın eden gülüşleri de tanıktı buna. Gelip geçenleri, yaşayıp gidenleri, saklı tutulanları, bağlanılanları, acıları, sevinçleri, hüzünleri, özlemleri, umutları, bekleyişleri gördün bir bir...'Sana bir sır vereceğim' dercesine baktı."

Hiçbirimize baktığından değil aslında, bizim 'kolektif bir göz' olup yıllardır ona baktığımızdan ve o yüzden de gözlerimizin mutlu olduğundandır bu. Gerçekte bizim baktığımız da bir hayaldir, Rüçhan Adlı'nın yanındayken de bir hayaldi. Evlilik dışı ilişkilere iyi gözle bakmayan toplum nedense o ilişkiyi onaylamıştı. Rüçhan Adlı sevgiliden çok 'müşfik bir baba'yı temsil ediyordu çünkü, öyleyse bir tehlike yoktu, Türkan Şoray hala sevgilimizdi. Ne zaman ki hayal gerçek oldu, Cihan Ünal'la evlendi, işte o

zaman fena kırıldık, fena bozulduk ve hiç yakıştıramadık! Ona hiç kimseyle evlenmemek yakışırdı!

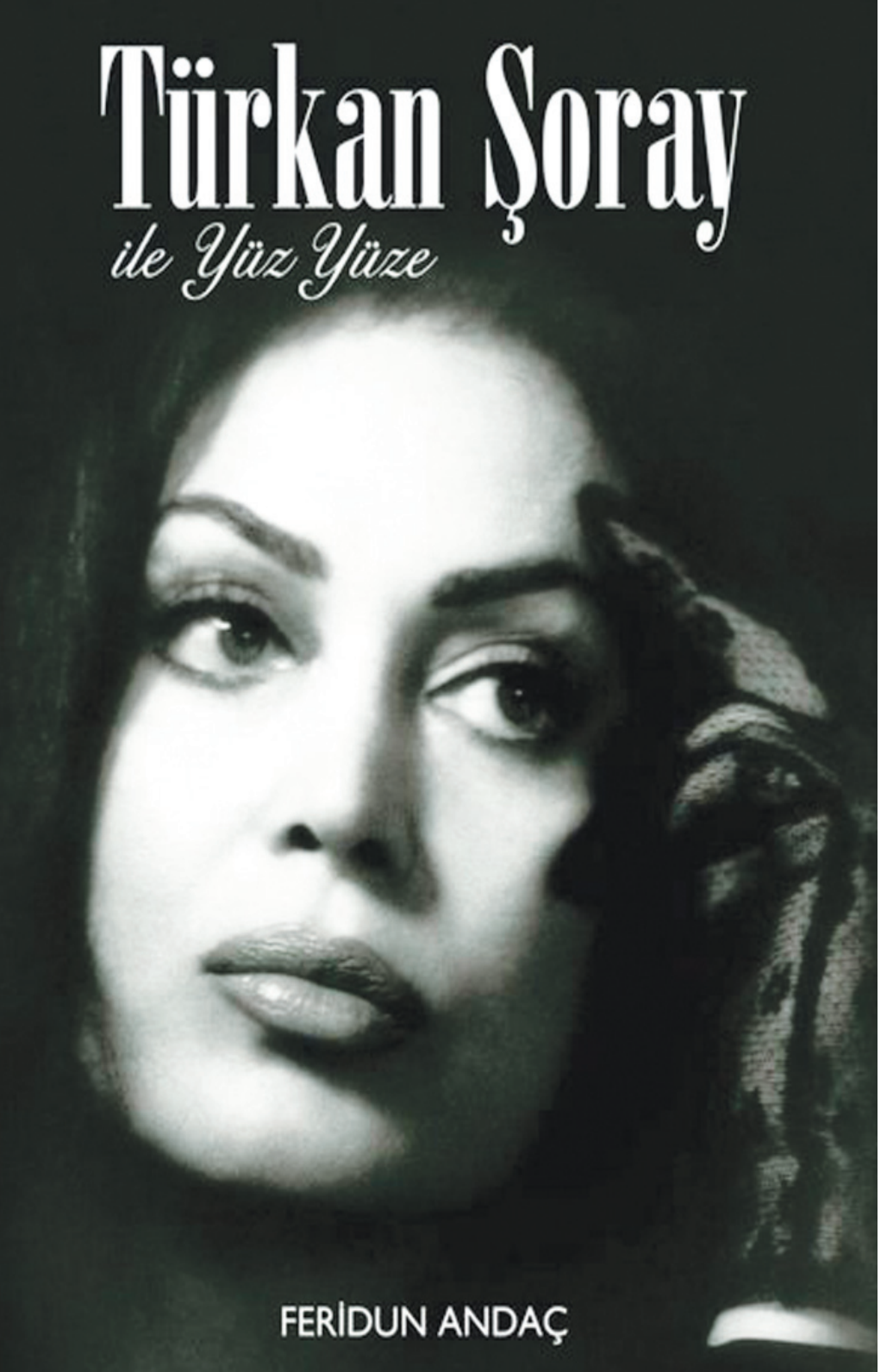
Türkan Şoray'ın Anadolu'nun ya da Türkiye'nin yüzüdür ama, Anadolu'nun /Türkiye'nin gözü olduğunu da ekleyerek. Bizim ona tutkunluğumuzun, filmleriyle, imgesiyle, cinsellikle, aslında galiba gözleriyle de hiçbir ilgisi yok. O aslında onun üzerinden birbirimizi sevmemiz için yaratılmış bir hayaldi. Bunu anlamayanlar kimi kusurlar buluyorlar onda ve sessizliğinde. Sessizliğinde kusur bulunanlar şair diye sevilir bilirsiniz. Onda da ellerini ama en çok da gözlerini, bakışlarını nereye koyacağını bilememenin tedirginliği vardır. O yüzden hepimizin üstüne atar onları, o da bizim üstümüzden dünyayı, çiçekleri, ağaçları, hayvanları sevmektedir. Gözlerini hepimizden kaçırmaktadır, o esnada oluşan kırılma bizde onun hepimize baktığı güzel yanılsamasını uyandırmaktadır. Yoksa "*gözlerin gözlerime değince felaketim olurdu ağlardım*" derdik, hiçbirimiz ağlamadığımıza göre, onun gözleri de henüz hiç kimseye değmemiş demektir!

Onun hiçbirimize aşık olacağı yok, ama aramızdan Hüseyin Alemdar gibi sinema aşığı şairler çıktı ve hepimizin yerine şu dizeleri yazdı "*Türkan Şoray İçin Yedi Güzelleme"sinde: "aşk gibi biri gelip de ömrüme durdu/aşk gibi biri gülgün ve güldeste boyunlu/gözleri:Selvi Boylum Al Yazmalım/gözleri küçük Asya!gözleri gepgenç ömrüm!/.../İçimin nilüferleriydim, çok çocuk iki göz oldum, öldüm!"*

‘Glenda’ya öyle tutkunuz ki’

Türkan Şoray

ile Yüz Yüze

FERİDUN ANDAÇ

‘2000’e ne kaldı? İşte bir kötü mektup kalıyor. Kötü biten bir yılın mektubu… Yalnızca sessizlik gerekiyor bize. Yalnızca. Sessizlik.’ Geçen yılın son mektubu böyle bitiyordu. Mektup bitti, geçen yıl bitmedi. Bir yılsonu bilançosu gibi, her aralık ayında, ölümle kapatıyoruz defteri. Yine ölüm kazandı, hayat bir kez daha yenildi, hepimize. Hayat yenilince yazı da yeniliyor, sessizlik, sakinlik de yeniliyor. Yine de ‘her şeye rağmen’ diye umarsız bir avuntusu var hayatın ve yazının: ‘Her şeye rağmen’ iyi bir anı kalsın diye kötü geçmiş bir yıldan, tuttum Julio Cortazar’ın ‘Glenda’ya Öyle Tutkunuz ki’ adlı öyküsünü bir kez daha okudum, ‘Mırıldandığım Öyküler’ (Türkçesi: Tomris Uyar, Can Yayınları, 1985) kitabında yer alıyor bu öykü: Glenda Garson adlı bir kadın oyuncuya ‘tutkun’ olan bir grup genç, onun filmlerindeki kimi sahnelerin, bitişlerin aksaklıklarını, eksikliklerini gidermek için, filmlerin kopyalarını toparlar. Bir köy evinde kurdukları laboratuarda o sahnelerin yerine ‘Glenda’yı şaşmaz temposuna, dramatik oyunculuk gücüne tam anlamıyla kavuşturan’ başka sahneler koyarlar. Glenda da sinema ve tiyatroya tam o günlerde veda eder: ‘Hepimiz Glenda’yı kusursuzlaştırmanın bizleri ve dünyayı kusursuzlaştırmak anlamına geldiğine inanıyorduk. ‘Fakat bir yıl sonra Glenda yeniden sinemaya döndüğünü açıklar. Ama olsun ‘biz Glenda Garson’a tutkunduk o kadar, bu özelliğimiz de bizi onu yalnızca sevenlerden ayırmaya yetiyordu.

Böyle bir öykü daha var ki onu da yaşamak gerek. Aslında o öyküyü hepimiz biraz yaşadık, tıpkı Feridun Andaç gibi: 'Türkan Şoray'la, filmleriyle, onun seyircideki imajıyla o günlerde tanıştı. O da sevdi onu. Her çocuk gibi gözlerine, gülüşlerine tutuldu. Her genç gibi o da onunla büyüttü hayallerini, aşklarını. Andaç 'tutku' kitabı 'Türkan Şoray ile Yüz Yüze-Gözlerinden Bellidir' (Can Yayınları, 2000) ile 'Glenda'ya nasıl tutkun olduğumuzu anlatıyor. 'Siyah gözlerin izinde' bir tutku yolculuğunu anlatıyor. 'Yüreğin Penceresi' olan gözlerle uzun bir söyleşi, söylediklerinden daha çok şey anlatan siyah gözlerle. Feridun Andaç saklamamış, belli ki saklamak istememiş 'o çocuğun' karşılaşma anında nasıl büyülendiğini. Hem 'o çocuk' gibi hayran gözlerle bakmış, hem de coşkusunu daha iyi anlatabilmek için gözlerini yazıya çevirmiş, siyah gözlerin izinde bir yaşamı ustalıkla anlatmış. Çocuğun baktığı gözlerinden, adamın baktığı sözlerinden bellidir. Hem de öyledir, bu kimseler bilmese de 'göz göze' yaşanmış bir gençliğin 'söz söze' gelmiş halinin dinginliğidir. Bu buluşma 'yüz yüze' gelmeden çok önce gözlerle gerçekleşmiştir. Bu tutku yolculuğunda sözler, elbette gözlerin hükmündedir. Siyah gözler derindir çünkü, sözlerden bile: 'O gözler ki; bin yılın yolcusu, yüz bin sözün sureti, nice ömrün neşe ve keder demlerinin tanığıydı. Baktın onlara. Uzağı yakın eden gülüşleri de tanıktı buna. Gelip geçenleri, yaşayıp gidenleri, saklı tutulanları, bağlanılanları, acıları, sevinçleri, hüzünleri, özlemleri, umutları, bekleyişleri gördün bir bir… 'Sana bir sır vereceğim' dercesine baktı.' (sf. 131) O bakışın kitabıdır, Feridun Andaç'ın hepimizin yerine büyülenmiş gibi baktığı, güzelce yazdığı bu kitap. Tıpkı Glenda'ya olan tutkunluğumuz gibi Türkan Şoray'a olan tutkunluğumuz da kolay kolay anlatılmaz.

Feridun Andaç hepimizin tutkusuna güzel tanıklık etmiş olmanın sevincini yaşamış belli ki. Bana yaşattığı da bu oldu. Sevgili Feridun Andaç 'Gözleriniz ne kadar mutlu olmalı, şimdi…'

Sinemaya gittim!

PERA BEYOGLU
SİNEM Sİ
DUR IMAGES SİNEMASI
SES 1885
ORTAOYUNCULAR
KOSMOSKOSMOS
HALEP PASAJI

'Belki de yalnızca kayıp cennetleri severek ağlayabilen biri, gerçekten genç olmaktan vazgeçmiştir.' Marcello böyle diyesiymiş. Marcello Mastroianni, Ettore Scola'nın 'yakışıklı kardeşim' dediği, kendisi hariç herkesin 'Latin âşık'olduğunda ısrar ettiği, o 'hem dramatik, 'hem komik' aktör. '20. Uluslararası İstanbul Film Festivali' başladı ve bitmek üzere. Malum krizdeyiz, bu yüzden vakit zenginiyiz, sinemaya gittiğimizde kargalar kahvaltısını henüz bitirmiş oluyor, krizden ve yaşadığımız günlerin ağırlığından, şiddetinden kurtulmak, daha doğrusu kaçmak için sinema salonlarının karanlığına sığınıyoruz. Fakat heyhat! Daha kötü çıkıyoruz filmlerden, bu ne şiddet, bu ne çok ölüm! Bir de galiba artık yaşlandığımızı düşünüyoruz!

Bizim gibi kaçmak, kurtulmak amacıyla ya da başka sebeplerden ötürü filmlere giden, aralarda, yollarda karşılaştığımız sinemacı, sanatçı, şair, akademisyen, işli, işsiz dostlara hep aynı şeyi söylüyoruz: 'Ne varsa eskilerde var!' ve ekliyoruz 'galiba yaşlandık!' Batıda ve doğuda, şiddet, hayatın tek gerçeği olmuş, son yıllarda sinemadan yansıyan tek şey bu neredeyse. Belki de anlamak istemediğimiz, anlamadığımız bu! Belki de gerçeklerden kaçmak istiyoruz. Sokaktaki, hayattaki gerçekten kaçıyoruz kaçmasına da, nereye kadarsa, kaçtığımız filmler de bizi daha kötü yapıp salıyor dışarıya. Hayatta ve filmlerde şiddetten kurtuluş yok anlaşılan, hele bu topraklarda, hele bugünlerde! Belki de kaçtıkça yaşlanmamız, yaşlandıkça kaçmamız bu yüzden, ne yapacağımızı artık iyiden iyiye bilememekten. Günler sayılıyor, ölümler sayılmıyor artık, insan yaşamından

daha kutsal bir şey olmadığı biliniyor, yazılıyor, söyleniyor, fakat boşuna! Hiç! Yok olma ve yok etme kavramları kol kola geziyor. Çaresizlik hali de bir şiddet, belki de en şiddetli hal. Yanılmıyorsam yönetmen Sam Peckinpah için 'şiddetin şairi' deniyordu, filmleri de 'şiddetin şiiri' sayılıyor demek ki! Her şeyin bir 'şiiri' var ya, ondan! Ben o zaman 'yalnızca kayıp cennetleri severek ağlayabilen' biri sayıyorum kendimi, çoktan bitmiş gençliğimden artık vazgeçsem ne, vazgeçmesem ne! Yalnızca eski filmlerden tuhaf, kederli bir tat alarak çıkıyorum, yalnızca onlar bana yaşadığımı hatırlatıyor.

'Kırda Bir Pazar' da 'kişilerin duygusal ıstıraplarına olduğu kadar kısa süren neşe ve huzur anlarına da ortak' bir seyirci olmanın mutluluğunu bir kez daha yaşıyorum. 'Çağdaş insanın duygularının belirsizliğini vurgulayan psikolojik bir dram' olan 'Gece'den, kendi gecemin sıkıntılarına yol alıyorum. Fakat yenilere katlanamıyorum, 'patalojik bir saplantı öyküsü' olarak sunulanlara da, 'tedirgin edici ve tekinsiz bir havası' olanlara da. Sinemaya gittim işte, birkaç gün daha gideceğim, çoğundan boğularak çıktığım filmleri hemen unutacağım, unutmalıyım. Bunca boğuntuyla çıkışımda o filmlerin suçu yok elbette, hayat bu, gerçekler de bunlar, o filmleri görsem de görmesem de, hiçbir şey değişmiyor, her şey şiddetini daha da artırıyor, ve ne yazık ki sinemaya giderek de bunlardan kaçılmıyor! Dışardaki hayat, sinema perdesinde izlediklerimden de daha katı, daha şiddetli, daha acımasız! Güç olan ikisine de seyirci kalmak, seyircinin çaresizliği daha gerçek ve asıl şiddetli olan da bu.

Sinemaya gittim, eski bir dostun kapısını çalar gibi. Onları gördüm, onlarla birlikte yaşlandım ve buna nedense üzülmedim. İnsan yaşlandığına sevinir mi? Belki yalnızca onlarda şiddeti görmediğim, yaşamadığım için sevindim. Günümüz sineması ise, belki de ne yapsın, bu üzücü, yorucu, öldürücü hayattan ötürü, hepimizi üzmeye devam ediyor. Sinemaya gittim, üzüldüm.

Sami Hazinses'in bakışı

Bazı sanatçılar yapıtlarının toplamından fazla bir şeyi ifade ederler, bazen yapıtlarından farklı bir şeyi temsil ettikleri de olur. Bu 'bazıları' yalnızca ait oldukları, rol aldıkları, ürettikleri, üretimine katkıda bulundukları alanlarda değerlendirilemezler. Mutlaka sınırlarını zorlamaları, kendi sınırlarının dışına çıkmaları da gerekmez. Elbette Yılmaz Güney gibi, Aziz Nesin, Nâzım Hikmet, Ece Ayhan, küçük İskender, Zeki Müren gibi bazıları bırakalım kendi sınırlarını, verili olan her şeyin sınırını da zorlayarak, zamanın dışına çıkmayı başarmışlardır. Aziz Nesin'e yalnızca bir mizah yazarı, Ece Ayhan'a ise yalnızca bir şair diyebilir miyiz? Bazı sanatçılarsa sınırları zorlamak bir yana, bulundukları alanda mevcut konumlarının fazla ötesine geçmeden farklı bir şeyi ifade etmeyi başarırlar. Türkan Şoray, Yaşar Kemal bu yaklaşımın en iyi örnekleridir. İlkinin sinema, ikincisinin roman, zaten doğal uğraşları, kendiliğinden ilgi alanları gibidir, bunda şaşırtıcı bir şey yoktur. Sanki onlar her zaman hayatımızın içinde olmuşlardır, bizimle varolmamışlardır bizimle de yok olmayacaklardır. Onları hayatımızın içinde bulduğumuz anı/ zamanı hatırlamayız bile. Tıpkı hepimizin Sami Hazinses'le ilk nerede, ne zaman karşılaştığımızı ve hiç yabancılık çekmeden birbirimizi nasıl sevdiğimizi hatırlamadığımız gibi. Unuttuğumuz gibi değil, hatırlamadığımız gibi. Unutmayız çünkü gözlerimizden doğru tanışırız kimi zaman.

Hatırlamayız çünkü bazı yüzler zihnimizin hafızasında hiç bozulmadan, silinmeden, durur. Onları yeniden canlandırmaya kalkışmayız bile. Sami Hazinses hem gözlerinden, hem yüzünden doğru eski tanışımızdır, hiçbir filmini doğru dürüst hatırlamayız ama Hazinses hep göz ve gönül belleğimizdedir. Üstelik yalnızca kendi yerine değildir, daha çok da başkalarının yerine bir imgesi vardır Hazinses'in. Cevat Kurtuluş, Adile Naşit, Cilalı İbo, Vahi Öz, Hulusi Kentmen unutulmazlarımız arasındadır. Ama, onların temsil ettikleri şey yalnızca kendi imgeleriyle, rolleriyle sınırlıdır. Oysa Sami Hazinses, ne figüran ne yardımcı oyuncu olarak adlandıramayacağımız bir 'garip star'dır: Sokakların, yalnızlıkların, yoksullukların 'star' yaptığı ve kendi hayatında bile başrolü kapamayan, kapsa da oynayacağı şüpheli bir 'star'. Geçmiş yağmurlardan birinde, eylülün sokağa taştığı bir gece, meyhaneler sokağı boşalırken, kısa boylu, uzun paltolu, fötr şapkalı bir adam, eylüle, geceye, yağmura yeni başlıyormuş gibi sokağa girdi. Biz evlerimize dönüyorduk, sokağın başında durup gizliden bir göz attım geriye. Uzun sokakta, son masada tek başına bir adam oturuyordu: Sami Hazinses. Birkaç kez daha gördüm, hep yolda, fakat o geceyi unutmadım. Hepimizden bıkmış gibiydi, kimseye görünmek istemiyordu, zaten görünmedi de, hep oradaydı, o adını çoktan unuttuğumuz filmlerde 'hazin' gözleri, yüzü, şaşkınlığı, yalnızlığı ile yıllardır bizi seyretti. Bizse ona bakamıyoruz artık, kim kime bakabiliyor ki artık, 'kimsenin kimseye gözü değmiyorsa', kim göz sevinci, gönül sevinci duyabilir ki artık

Sen bize bakma sevgili Sami Hazinses ne yazımızın, ne şiirimizin, ne gözümüzün gönlümüzün kimseye faydası yoktur artık! Hasta yatağında bir bakışını gördüm televizyon haberlerinde, bize baktın, bana baktın, utandım! Yalan! Çok utansaydım bu yazıyı yazmazdım! Sen bana bakma, iyi olmaya bak!

Filmin ‘son’u yok mu?

AKBANK

iKSV FİLM

27. ULUSLARARASI
İSTANBUL FİLM FESTİVALİ
5-20 NİSAN 2008
27th INTERNATIONAL
İSTANBUL FILM FESTIVAL
APRIL 5-20, 2008

Bu etkinlik 5224 sayılı yasa gereğince Sanatsal Etkinlikler Komisyonu'ndan alınan izinle düzenlenmektedir.

biletix

www.iksv.org

iksv öncü sponsor
Eczacıbaşı

iksv resmi iletişim
TURKCELL

iksv resmi taşıyıcı
DHL

iksv resmi konaklama
The Marmara Hotel & Residence

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

İstanbul Film Festivali bitti, hayata döndük! Film izlemekten festivalin tadını da pek çıkaramadık doğrusu! Emek Sineması'nın müdürü, her şeyi sevgili Hikmet beyle karşılıklı 'nice festivallere' dileklerinin ardından, 'Pazartesi Sabahı' filmiyle kendimizi hayatımızın geri kalan ilk pazartesi sabahına hazırladık. Geçen yılki kadar olmasa da, bu yıl da hayli film gördüm, 40 kadar. O yüzden bu pazartesi sabahı mutluyum.

Bu yıl Film Festivali başlamadan eleştiriler başladı, programın zayıflığı, parlak filmler ve yönetmenlerin olmayışı, gibi eleştiriler, belki de ilk kez bu yıl seslendirildi. Gördüğüm 1-2 zayıf film dışında, daha doğrusu niye seçtiğimi anlayamadığım bu filmler dışında, izlediklerimden hoşnutum. Geçmiş festivallerde de beğenmediğim birkaç film mutlaka oluyordu. Benim de gözlerimin aradığı yönetmenler, tekrar görmek istediğim filmler, özlediğim oyuncular vardı bu yıl ama... Neyse bunlar şahsi istekler, dilekler, kaprisler... Yine şahsi olan başka bir şey var, sorun mu, saptama mı, yoksa herkesin bildiği şeyin yeni mi farkına varıyorum, bilmiyorum, ama özellikle iki yıldır festivalde gördüğüm yeni filmlerin 'son'unu hatırlamıyorum. Klasik roman örgüsü ya da klasik sinema anlayışının, üslup farklılıkları, anlatım tarzları dışında, sağlam omurga, sağlam romanda, filmde bulunur sözünü doğrulayan örnekleri pek boldur. Giriş, gelişme, sonuç doğrultusunda iler-

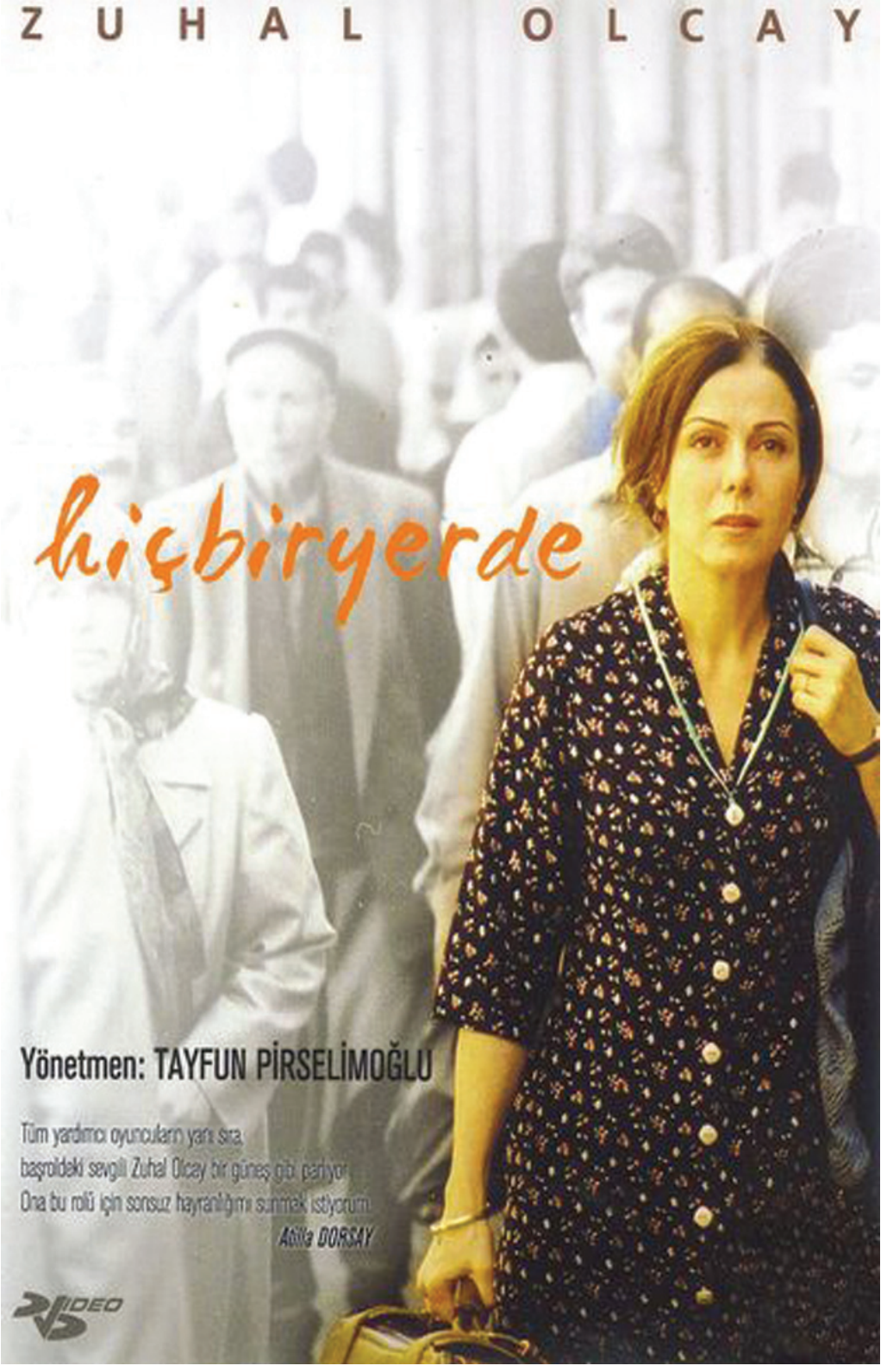
ler, gelişir ve mutlu ya da mutsuz bir 'son'la biter, fakat mutlaka biter. Eskiden böyleydi, eski filmler böyleydi, ölünür, kavuşulur, barışılır, buluşulur, ayrı düşülür, kazanılır, yitirilir ama hepsinin iyi-kötü bir 'son'u olurdu.

Acaba diyorum ben mi vaktinden önce yaşlandım, hafıza kaybına uğradım, yoksa filmler mi bitmiyor artık? Bu kadar filme gidersen elbette hatırlamazsın diyebilirsiniz ama günde bir film de görsem aynı şey oluyor: Film 'son'a eriyor, ama bitmiyor. Daha jenerik çıkarken, ışıklar yanarken unutuyorum ya da hatırlamıyorum filmin nasıl bittiğini. Bunda trajik bir şey yok elbette, başka bir şey var: Acaba hayatlarımızda olduğu gibi edebiyatta, sinemada da trajedi duygusu mu azalıyor, yok oluyor? Ya da trajik olanı, aşkı, nefreti, fedakârlığı eskisi gibi 'inanılmaz', 'büyük', 'benzersiz' yaşamıyor muyuz, değerli duygularımıza eskisi kadar önem vermiyor muyuz? Acaba postmodern hayatlarda hiçbir şeyin başlangıç olmadığı gibi sonu da mı yok? Kim bilir belki de postmodern belirsizliğin ortadan kaldırdığı kimi 'klasik' duyguların yerini, şimdi yalnızca kaygı, korku ve endişeden oluşan o 'son'suz gerilim almak üzeredir, almıştır.

Eski ile yeniyi birlikte yaşayamazsa kaygılanan hayatlardan birisi de benim hayatım. Geçmişe dönük yaşamıyorum ama geçmişte yaşıyorum, onu yaşayamazsam bugünü yaşayamayacağımı biliyorum çünkü. Film, hayattan daha güzel diyemem, ama zaman zaman hayatın yerine, hatta önüne geçebiliyor. Yine de ben belirsizlik yerine klasik de olsa duyguların eskisi gibi yaşandığı hayatları sürmeyi, filmleri görmeyi arzuluyorum, sonu mutlu da bitse, mutsuz da!

Üvey sokak

ZUHAL OLCAY

hiçbiryerde

Yönetmen: TAYFUN PİRSELİMOĞLU

Tüm yardımcı oyuncuların yanı sıra,
başrolideki sevgili Zuhal Olcay bir güneş gibi parlıyor.
Ona bu rolü için sonsuz hayranlığımı sunmak istiyorum.

Atilla DORSAY

VIDEO

Kayıplar kayıpları arıyor, tıpkı gidenin şehre bir yolculuk bırakması gibi. Yolculuk geride bıraktıklarımıza kalıyor. Ve yalnızca kaybolan değil, arayan da kayıplar defterine yazılıyor. Bir kayıpta en az iki kişi vardır, biri mutlaka annedir. Tayfun Pirselimoğlu'nun 'Hiçbiryerde'sini gördüm. İstese Marquez'in romanları gibi, diyelim ki 'Yüzyıllık Yalnızlık' gibi filmler çekebilecek bir yönetmen Tayfun Pirselimoğlu, en azından romanlarından biliyorum bunu. Fakat 'gül alıp satmanın zamanı değil' ve Pirselimoğlu, iyiliği ve kötülüğü abartıp filmi bir 'ağıt'a dönüştürmeden, belki özellikle 'sert' olmasına da çabalamadan, 'yalın' ve 'yakın' bir film çıkarmış ortaya: Ben bu filmi gördüm! Evet, ben bu filmi gördüm diye düşündüm sinemadan çıkarken, hepimiz gördük, 'hiçbiryerde'ydik, 'hiçbiryer'liydik, çoktuk, kayıpları, kaybedilenleri bir ıssızlığa gönderirken de çok kalabalıktık. Şimdi bu kadar kalabalık olmaktan iyice utandım. Kayıplar kayıpları yalnız aradılar, ıssızda aradılar, belki bir zaman sonra oğulları, kızları, kocaları değildi aradıkları yalnızca, biraz da bizdik ve kayıplarla birlikte neleri de kaybettiğimizi hiç düşünmeden, korkuyla saklandık: Kayıplar bizi bulmasın diye! Böylece bir kez daha kaybettik.

Tayfun Pirselimoğlu'nun 'Hiçbiryerde'sinde hiçbir fazlalık yok: Kayıp oğlunu arayan anne ağlayamıyor bile, fazla konuşan

da yok, kimse çok iyi ve çok kötü değil, ne görüntülerde, ne diyaloglarda, ne sessizlikte süsüne kaçılmamış, ayrıntı hastalığına da kapılmamış yönetmen. Hani yalın, sade ve kısa şiirler vardır, çoğu zaman kimse beğenmez o şiirleri, beğenilsin için de yazılmamıştır aslında. Pirselimoğlu'nun filmi de öyle, beğenilsin, alkışlansın, dolsun taşsın diye çekilmiş bir filme benzemiyor, yoksa bu kadar yalın, kararlı (duyarlı anlamında), az (ama öyle çok ki!) ve evet, işte böyle böyle böyle bir film olmazdı. Her şeyi anlattığı için değil, çoklukla sezdirdiği için de bitmemiş bir film: Bu film bitmez.

Üvey sokaklar vardır, edebiyatta değil hayatta vardır, hem de şehrin varoşlarında filan değil, merkezde, bilindik semtlerde, büyük caddelerin, renkli meydanların, güzel sokakların üvey kardeşi gibi kimsenin geçmediği, şaşırıp da yolu düşenlerin kendilerini birdenbire yapayalnız hissettikleri, ıssızlığın sokaklarıdır onlar. 'Hiçbiryerde'yi görünce, o sizi içine çektikçe bir üvey sokağa girdiğinizi hissedeceksiniz. Cumartesi günü toplanan anneleri daha iyi anlayacaksınız. Siyasi kayıplar, 'adi kayıp'lar, deprem kayıpları, bütün kayıplar bizim üvey sokaklarımızdır ve bizi bulmasınlar diye onları aramadığımız için, biz de birer kayıp sokak sayılırız.

'Hiçbiryerde': Her yerde. Matine-suare devamlı. Fakat uyarıyorum: Bu filmde aradığınız hiçbir şeyi bulamayacaksınız. (Şair Ender Emiroğlu neredesin?)

Film icabı

İKSV

10.yıl

filmekimi

8-15 Ekim 2011

iksv.org

bilet ix

CNBC-e | Radikal | 96.2 eKSEN

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı | İstanbul Büyükşehir Belediyesi | Odatv

Şiir değil ama sinema hayattan daha güzel. Artık anladım ya da artık inandım demek de gerekmiyor. Buraya nasıl geldim, onu da pek bilmiyorum, belki de artık şiir yazamadığımdandır, olabilir. Hem eskisi kadar şiir de okumuyorum. 6-7 yıl önce merkezde, taşrada, yurtdışında çıkan irili-ufaklı pek çok dergide yayımlanan neredeyse tüm şiirleri okur, okumakla kalmaz o şiirlere dair yazılar yazardım. Şimdi bırakın okumayı, göz atmak bile içimden gelmiyor. Dergilerin sayfalarını çeviriyorum, bazen bir şiire tesadüf ediyorum, hepsi bu. Vaktiyle çok sevdim de ondan mı acaba? Şiir tıkanmadı elbette, vaktiyle Turgut Uyar'ın söylediği gibi 'Şiir çıkmazda, çünkü insan çıkmazda' hali devam ediyor, daha da çıkmazda olacak, fakat şiirin tıkanması demek değil bu. Galiba ben tıkandım ve kıskançlık derecesine gelmese de, şiire uzaklığım bu tıkanmanın sonucu.

Geçer mi? Kim bilir? Belki. Belki başka bir şiir yazmam gerekiyor, insan alnında gül yetiştirmez ki, kalbinde de gül yetiştirdiğini görmedim kimsenin, şairler hariç, onlar şiir bahçesinde faydalı-zararlı demeden her türlü ot, bitki ve çiçek yetiştirirler. Belki de bahçemdeki kelime ağacı kurudu, ona iyi bakmadım, beslemedim ve artık o ağaçtan fayda yok bana. Yeni bir ağaç gerekiyor şiir için. Çünkü bana göre şiir, şairinden bağımsız değildir. Gençken böyle düşünmesem de, yaşlandıkça, şiiriyle

şairinin arasının fazla açılmaması gerektiğine inanır oldum. O yüzden de kolay kolay yazılamıyor, yazamıyorum: Hakiki, sahici, her neyse, bu kavramlarla bakıyorum şiire.

Şiirle sinemayı karşı karşıya koymuyorum, yalnızca hayli zamandır zihnimde ve hayatımda hüküm süren bir oluştan söz ediyorum. Ne şiir sinemanın, ne sinema şiirin yerini almaz, ben yalnızca, tehlikeli bir cümle ama, şiiri sinemada buluyorum/görüyorum. Şiiri seyrediyorum! İyi film, iyi şiir gibidir, okuması, seyretmesi, insana yaşadığını itiraf ettirir. Nasıl iyi bir şiir, bir okumada tüketilmezse, her okuyuşta yeni bir keşfe imkân verirse, kelimeler arası yolculuk imgeler arası yolculuğa oradan da hayatımızın açık ve kapalı sayfalarına, beşinci mevsimine uzanırsa, her zaman yeni kapılar açamasa da, kapıları açmasa da, bizi kelimenin ardında başka bir hayat var heyecanına sürüklerse, işte sinema da bana bu yolculuğu hissettiriyor, gösteriyor. Tıpkı Ingmar Bergman'ın anılar kitabının adı gibi 'Büyülü Fener'. 'Filmekimi'ne gidiyorum, Eric Rohmer'dan Istvan Szabo'ya, Godard'dan Manoel de Oliveira'ya çok sevdiğim yönetmenlerin filmleri de dâhil, 20 büyülü seyir, 20 büyülü şiir. Tony Gatlif var, Endülüslü Çingene yönetmen, iki yıl önce izlediğim 'Vengo'nun yönetmeninden sıcacık, kırmızı bir film, 'Swing', 'Karavan Senfoni Orkestrası' sanki, hem Doğu'ya hem doğaya ait bir film. Bir de 'Nefes', genç bir Fransız yönetmenin Damien Odoul'un filmi, şiirin eski, derin günlerinden kalmış gibi, siyah-beyaz bir şiir. Ve şiirin özü gibi, 'ilkel' olana yöneliyor. Artık Ekim de 'ilk' bahar sayılır, İKSV'nin Sonbahar Film Haftası 'Filmekimi'yle.

Nasılsa yeniden şiir yazmaya başladığımda şiirin anlamı ve önemini de yeniden keşfetmiş olurum. Salih Mercanoğlu'nun dediği gibi belki ara istasyonda bekleyen rüzgâr, şiirdir: "Güneşi anlıyorum /şiirin garından çıkıp perona yürürken /- gölgeden çok önce çıktığımda /anlıyorum güneşle gölge arasında /gidecek yer yok /... /rüzgâr ara istasyonda bekliyor"

‘Benim Sinemalarım’

KILIÇOĞLU
SİNEMALARI APARTMANI-İŞHANI

Ne zamandır, uzun zamandır, sinema üstüne yazmak istiyorum: Galiba çocukluğumdan beri! Çocukluğum Eskişehir'in sinemalarında geçti. Eskişehir'de şimdi yerinde bir pasaj olan Yurt Sineması'nda 'Ben Hur', 'Cengiz Han', 'Matahari' filmlerini seyrettiğimi hatırlıyorum, sonuncusu siyah-beyazdı. Birkaç kez annem, babam ve kardeşim Kemal'le de gitmiştik Yurt Sineması'na, 'kovboy' filmlerine. Yeni Sinema'sı vardı Eskişehir'in, yanılmıyorsam orada Sinematek benzeri bir yapılanma vardı ve aklımda kaldığı kadarıyla şimdi yurtdışında yaşayan yönetmen Muammer Özer yönetiyordu, 1966-67 yılları olmalı, gittim ama filmleri unuttum, filmler 'Yeni Dalga'ydı, ben yeni çocuktum! O kadar çok sinema vardı ki o zamanlar Eskişehir'de, şehir de Venedik gibi gelirdi o zamanlar bana, Asri Sinema'da Elvis Presley'in müzikallerini izlerdik, Marmara Sineması'nda dört film birden oynardı, devamlı, Malkoçoğlu, Karaoğlan... Büyük Sinema aile sinemasıydı, Türkan Şoray, Hülya Koçyiğit, Ediz Hun, 'Hıçkırık', 'Samanyolu', kardeşlerim ve arkadaşlarımla gider, filmin sonunda gırgırına alkışlardık.

En son alkışladığım film 'Buena Vista Social Clup' oldu, İstanbul Film Festivali'nde bir hafta sonu gösteriminde, herhalde duygusal nedenlerle ve benim gibi düşünenlerle birlikte ayağa kalkıp alkışladım. Devrimin eski tadı yok, ama olsun, özlem var

ya! Eskişehir'in en 'muteber' sineması Kılıçoğlu idi, benim için hâlâ öyledir, 'İrlandalı Kız'dan 'Motosikletli Kız'a, 'Mavi Askerler'den 'Blow Up'a, 'Rosemary's Baby'den 'Kadın İsterse'ye kadar pek çok filmi Kılıçoğlu'nda seyrettim. Pazar 12 seansından önce orkestra çıkardı ve Beatles'tan Cem Karaca'ya, Moody Blues'dan Fikret Kızılok'a kadar, geniş bir repertuvardan şarkılar çalardı. Hâlâ Eskişehir'e gittiğimde Kılıçoğlu'nda bir film seyretmeye çalışırım. Arı Sineması açıldığında ise Eskişehir'de değildim, Ankara'da üniversiteye başlamıştım. Tatil gelişlerimde David Bowie'nin oynadığı 'Dünyaya Düşen Adam'ı, 'Conan'ı, 'Red Sonja'yı Arı'da izlediğimi hatırlıyorum. O zamanlar şimdiki gibi değildi. 'Şimdi' de istediğimiz gibi bir 'şimdi' değil elbette. O zamanlar pek az film, üstelik gecikmeyle gelirdi, o yüzden vizyondaki ('vizyon' var mıydı?) filmi kaçırma şansımız pek yoktu...

Ve elbette Yılmaz Güney yılları... Ankara'da liseye giderken Altındağ Yenidoğan'daki yazlık Zafer Sineması'nda çok filmini gördüm 'Çirkin Kral' Yılmaz Güney'in, 'Baba'dan 'Umutsuzlar'a kadar, hemen tüm filmlerini gördüm, hepimizin 'Arkadaş' olduğu günlerde, ki yoldaşlık kadar değerliydi arkadaşlıklar da. Sonra ODTÜ, pazar sabahları Üçlü Amfi'de Sinema Kulübü'nün gösterdiği filmler, 'Mekanik Bir Piyano İçin Bitmemiş Parça'dan 'Potemkin Zırhlısı'na, Panait Istrati'nin romanından uyarlanmış 'Kodin'e ve elbette 'Zorba'ya kadar pek çok film. Aynı yıllarda, o zaman, devrimci ve demokratların sanat merkezi sayılan Çağdaş Sahne'de ilk toplu gösterimler başlamıştı: Cezayir, Arnavutluk, Polonya Filmleri Haftası, Andrej Wajda toplu gösterimi. Çalışkan bir öğrenci olarak onları da kaçırmadım. 1986 filan olmalı, bir yaz öğle sonu, Emek Sineması. Ece Ayhan, İlhan Berk ve Mustafa Irgat'la Truffaut'nun 'Siyah Gelinlik' filmini izlemiştik, sonra da film üzerine onlar konuşmuştu, ben dinlemiştim. Evet 'Benim Sinemalarım'ın şimdi en birincisi Emek Sineması. Bu yazının başlığı da 'Parasız Yatılı'dan 'Sevda Dolu Bir Yaz'a çok sevdiğim hikâyelerin yazarı Fûruzan'ın bir kitabından,

üstelik o da bir sinema kuşu. Bu sevinçli yazının sebebine gelince, en sevdiğim festival başlıyor: 'Sinema-Tarih Buluşması', bir de çocukluğumun, gençliğimin sinemalarına yazıyla yolculuk edip, şu koskoca adama bir bayram hediyesi vermek istedim! Hem de Eskişehir'de! (Sevgili İncilâ Bertuğ, bu bayram 'Açık Radyo'daki bayram sohbetlerinizi dinleyemeyeceğim. Kim bilir ne keyifli sohbetlerdir. Bayramınız kutlu olsun.)

Kasabadan gelen

Şimdi uzaklarda olan Mehmet Emin Toprak, üç Nuri Bilge Ceylan filminde oynamış, 'Kasaba', 'Mayıs Sıkıntısı' ve 'Uzak' ve içlerinde en çok 'Uzak'ı sevmiş "Bunun en büyük sebebi ise çekimlerde çok üşümem olabilir" diyordu son söyleşisinde. Altyazı'nın Şubat sayısında Toprak'ın "Bilge abim" dediği Nuri Bilge Ceylan'la bir söyleşi var. Benim 'İkinci Yeni Sinema' diye nitelendirdiğim yeni Türk sinemasının önde gelen yönetmenlerinden Ceylan. Onu Edip Cansever şiirinin sinemadaki karşılığı olarak düşünürüm. 'Uzak'ı izleyince Turgut Uyar'la da akraba olduğunu hissettim. Biraz da öyle değil midir, Edip Cansever biraz da Turgut Uyar, Turgut Uyar biraz da Edip Cansever değil midir?

Sinemanın yeni şairlerinden Nuri Bilge Ceylan, çekimlere tesadüf eden kar için "kar bastırınca Yusuf'un İstanbul'da dolaşmalarını karlı yapmaya karar verdik. Aslında çok şey değişmedi, görsellik dışında. Sonuçta Yusuf yine kadınlara bakacaktı, yine o yatık gemiyi görecekti, sadece karsız olarak görecekti" diyor. İyi ki karlı görmüş Yusuf (Mehmet Emin Toprak), çünkü Uzak'taki kar, rüya yerine geçiyor, Ceylan'ın "uyku ile uyanıklık arasında bir zaman vardır. Ne tarafta olduğunuzu anlayamazsınız." dediği şey oluyor. O yüzden sanki evimizin içinde, sokağımızda geçen 'Uzak', kasabadan gelen akrabanın şehre olan yakınlığıyla 'gerçeğin

kendisinden daha da gerçek' olan bir rüyayı gösteriyor bize: Kar tesadüf, rüya tesadüf, Uzak gerçek. Kasabadan gelen çocuk şehirde yabancılık çekmesin diyedir belki bu kar tesadüfü. Ama o kadar. Kasabadan gelen çocuklar atak da davransalar, 'dayanışma ruhu ölmediği için' gözü kara da olsalar, uzaktan gelenler uzağa geri dönerler. Mehmet Emin Toprak'ın kasabadan gelip şehirle, evimizle bizi yüzleştirip, "Bu kar gecesinde uzak bir yoldan/Rüzgâr gibi ta eski Anadolu'dan" gelip yine rüzgâr gibi gitmesi, yalnızca film icabı değildir. Tıpkı şimdi yıldızlar ve çiçekler ülkesinden mektup yazan Ahmet Kaya gibi. Hani elbirliğiyle uzağa göndermiştik ya onu da, 'hoşçakal gözüm' bile diyemeden gitmişti ya memleketinden. Bu kar, bu efkâr, bu 'Üşür ölüm bile' havasında, 'O mahur beste çalar/Müjgan'la ben ağlaşırız' şarkısı kirpiklerimizin ucunda. Kasabadan gelen, şehirlerde yiten, uzaklığa gömülen bütün çocukların hatırası gibi yağıyor, yağsın kar. O yüzden, Nuri Bilge Ceylan, kasaba ile kar arasında görsellikten ileri bir akrabalık var... Bir de kitap var bu karda aklıma düşen: 'Ba-şar-mak', Merih Akoğul'un fotoğraf kitabı, 'kimi ailelerin ne yapacaklarını bilmedikleri, kimilerinin eve kapattığı, kimilerinin de 'kader' diyerek sineye çektiği zihinsel ve bedensel engelli çocuklarla ilgili gündem oluşturmak ve toplumun, bu çocukların rehabilitasyonu konusunda gerekli duyarlılığı göstermesini sağlamak' amacıyla gerçekleştirdiği projeden seçtiği 97 fotoğrafı içeriyor. Albümden elde edilecek gelirin tümü, Adana Fehmi Kaya Özel Eğitim Merkezi'nde eğitim gören engelli çocukların geleceğine katkıda bulunmak için kullanılacak. İster şiir diye bakın, ister fotoğraf diye, fakat albümün önyazısını yazan Levent Çalıkoğlu'nun dediği gibi 'acı kavramının tüm tanımlarını ve acıyı paylaşmamızın yollarını yeni baştan düşünmemiz için bir öneri' olan bu kitaptan lütfen edinmeye çalışın.

‘Karasevda’

Nisan yazısı, eylül yazısı, yazılması şart yazılardan. Siz yazmasanız da başkaları yazar: 'Nisan gibi zalim' diye başlar, 'Eylül gibi keyifli' diye biter, ikinci cümleyi ben uydurdum, kimsenin öyle bir şey dediği yok, kederden zalimce bir keyif alıyorsanız öyle yazarsınız, öyle ya kederin de bir keyfi vardır, hatta değme keyiflere değişilmez, yoksa niye şiir yazılsın, yazmanın kederi başka, yazamamanın kederi daha başka. Başka zaman bu kederin keyfini bir daha konuşuruz, iyice keyiflenmeden mevzuya gelelim.

Mevzu şu: Bildiğiniz gibi 22 yıldır İstanbul'da nisanda dünyanın filmi oynuyor ve o dönemde bazıları (sinefil de diyebiliriz) ağır kış uykusundan uyanıp kendilerini hemen karanlık salonlara atıyorlar, yani bir nevi karasevda eşittir karanlık sevda hesabı. Atsınlar, bize ne bundan dediğinizi duyar gibi oluyorum, doğru, doğru da, bazıları da bu karasevdalılara pek kızıyor, olmadı dalga geçiyorlar, her türlü gazetede, spor yazarından tutun, 'nevarneyok' yazarına, 'hayat' üstüne 'hoşyazarlardan' tutun, bu kadar tutturma yeter, bırakın, bir entel, ağır enel muhabbetidir başlıyor. Bu kez izninizle ben de bir 'köşe' sahibi olarak (hani bunun ilk sahibi demeyin, son sahibi de değilim) iki çift laf etmek istiyorum.

47 yaşındayım, demek ki 20 yıldır memlekette adam gibi film izliyorum, yani 27 yaşından beri, Sinematek zamanlarında

İstanbul'da değildim, belki de yetişememişimdir. Her neyse, her yıl nisanın gelişini bir sevgilinin gelişini bekler gibi bekliyorum, gözüm yollarda kalıyor. Son 4-5 yıldır başka festivaller, buluşmalar da var, Sinema-Tarih Buluşması, Komedi Filmleri, Filmekimi, Bağımsız Filmler Festivali, çeşitli ülke sinemaları, kadın filmleri derken boş gün geçmiyor, daha fazla olsun, tıpkı şimdi film seçmekte zorlandığımız gibi festival seçmekte de zorlanalım! Bunları düşünürken Roll'un 5 numaralı özel sayısını gördüm, film festivaline ayrılmış ve orada Susan Sontag'ın Şahan Nuhoğlu tarafından kısaltılarak çevrilen 'Sinemanın Çürüyüşü' yazısını okudum, diyor ki: "Her sanat kendi fanatiklerini doğurur. Buna rağmen sinemadan esinlenen sinefili, özel bir tür sevdaydı. Sinemanın başka hiçbir sanatla benzeşmediği savından doğmuştu: Tam anlamıyla modern, ayrıcalıklı ama içine girilebilir, şiirsel, esrarlı, erotik, ahlaka dair... Havarileri vardı sinemanın, din gibiydi. Bir cihattı. Filmler, içlerinde her şeyi barındıran kapsullerdi sanki sinefiller için. Sanatın ve yaşamın kutsal kitabıydı... Sinefili, antika, demode ve züppe işi olduğuna dair bazı eleştirilere uğradı. Çünkü sinefili, filmlerin, tekrarı mümkün olmayan, benzersiz, sihirli tecrübeler olduğunu ima ediyordu. Eğer sinefillerin sonu geldiyse, sinema da bitmiş demektir." Yazının tamamını okursanız karasevdayı daha iyi anlarsınız. Diyeceğim, festivaller 'ağır entel'lerle sınırlanacak, tanımlanacak etkinlikler değil, orada sinema manyaklarına, karasevdalılara da yer var. 'Sinema Manyakları' diye bir belgesel de var bu yıl, bir girelim belki 'sinefil'leri daha iyi anlarız, 'entel' filan diye dalga geçmeyi bırakırız!

Büyük hayatlar

DOCTOR
ZHIVAGO

Sinema Festivali bitti, nisan ayini sona erdi. Ayinlerin gizemli, karanlık yanlarından söz ediyorum, kimimizi içine çekti, büyüledi, kimimizi etkileyemedi ve ayinin eski büyüsünü yitirdiği sıkça söylendi. Ben de söyledim, tam olarak eski büyüsünü yitirdiğini düşünmesem de ortak ve benzer bir hayal kırıklığını ben de paylaştım. Seçtiğim (bir bakıma da seçemediğim) filmler üzerinde yeterince düşünmemişim demek ki. Suç ne bende, ne filmlerde, ne de yönetmenlerde, suç hayatta!

Çok yakın bir tanıdığım vardı, yaklaşık 20 yıl kadar oluyor, 4-5 yıl İngiltere'de kalmıştı. Türkiye'de rock müziğiyle fazla bir ilgisi yoktu, İngiltere'deyse hayli 'rocker' olmuştu, rock müzikten başka hiçbir şey dinlemiyordu, belki de dinleyemiyordu. Bense, az çok yazılarımdan da tahmin edeceğiniz gibi yaygın ve karışık bir 'zevk sahibi' olarak pop hariç her tür müziği dinleyebilirim. O yakın tanıdığım Türkiye'ye döndükten bir süre sonra müzik dinlememeye başladı, dinleyemiyordu, çünkü 'müzik bitmiş'ti. Nasıl oluyordu bilmiyorum ama 'müzik bitmiş'ti ve artık, sözgelimi de değil galiba ismiyle de anmıştı, Pink Floyd'dan sonra yeni bir şey yapılamazdı, o günlerde de Pink Floyd dağılma sürecine girmişti. Doğrusu, 'müzik bitti!' şokundan sonra, kimi 'sinema bitti' dedi, kimi hikâyenin bittiğini iddia etti, tabii bu yaklaşımlar içinde beni en çok şiirin bittiği tezi ilgilendirdi.

Sanata, edebiyata böyle yaklaşılmaz elbette, bunu söylemek bile fazla, fakat insanların niye böyle düşündüğü de araştırılmaya değer. Metinlerarası ilişki, edebiyattaki çeşitli türleri birbirine geçişli kılıyor, roman eski roman değil, hikâye eski hikâye değil, hatta şiir bile eskisi gibi değil. Yazının diyelim imkânlarını genişletmek, sınırlarını daha da öteye taşımak için bu ilişkiden yararlanmak gerekir. Bütün bunlar mümkün. Fakat insanların sinemadan, şiirden eski keyfi alamamasına, bir doygunluk hali yaşayamamasına sebep ne? Sinema festivalinde karşılaştığım sinema hocası, değerli Profesör Oğuz Onaran, festivaldeki hayal kırıklığını aktardığımda, 'Büyük film yok' dedi, düşündüm, galiba doğru cevap buydu. Büyük filmlere, büyük romanlara, büyük hikâyelere alışmış, belki de son kuşaktan biri olarak, bugünkü hayatın iklimini kabul etsem de, parçalı, bulutlu, mavili, güneşli, yağmurlu hayatlardan bir kolaj oluşturulduğunu, postmodern kültürle 'bütünlük/tamlık' duygusunun yerine neredeyse 'yamalı bohça' denebilecek duygulardan bir hayat, bir kültür örüldüğünü, 'kes yapıştır' anlayışının egemen kılındığını, hem seyirci, hem okuyucu, hem dinleyici, hem de tanık olarak yaşasam da, galiba aklım ve gönlüm bu 'minör' yapıtlardan ve hayatlardan çok, eski hayatlarda, 'major' hikâyelerde, filmlerde, şiirlerde. Bilmiyorum kimindi ama 'Büyük şiirler büyük hayatlar ister' dizesinin dile getirdiği duyguyu özlüyorum. Bu festivalde gönlüme göre pek az film bulabildim, ama 'Doktor Jivago'dan Jim Jarmush'un 'Mystery Train'ine oradan da Nuri Bilge Ceylan'ın 'Uzak' filmine doğru gönlümü sürükleyen bu duygunun adı ne? Bunu bilmediğim için yazdım bu yazıyı, biliyorsanız siz söyler misiniz?

1 Mayıs, aşkın, özgürlüğün, barışın ve dayanışmanın günü olsun, yarını bugünden kurmayı hâlâ ruhunda taşıyanlara selam olsun!

Akdeniz olur...

2003 Goya Ödülleri - Toplam 5 Ödül
2003 Oscar Ödülleri En İyi Yabancı Film İspanya Adayı
2002 Avrupa Film Ödülleri En İyi Erkek Oyuncu Adayı

"...Her dakikası eğlendirici..."
Kenneth Turan (Los Angeles Times)

gerçek bir hayatın değil,
binlercesinin hikayesi...

güneşli pazartesiler

"los lunes al sol"

DVD VIDEO

chantier FILMS

www.chantierfilms.com

Anılara devam... ODTÜ günlerine yani. Ex'press'te bir Kasımpaşalı Reşat vardı, şimdi ODTÜ Mezunlar Dergisi 'Baraka'da görüyorum imzasını, '80 öncesi ODTÜ'den, muhtemelen 'goşist', şimdilerde de ÖDP'li, yani ODTÜ'lü deyince akla gelen devrimci profilinin tıpatıp kendisi, değilse ikizi... Ben yaşlarda olmalı ki 'hatıra'larını yazıyor. O yazdı mı bilmiyorum ama 12 Eylül askeri darbesinden kısa bir süre önce ODTÜ'ye baskılar ve ODTÜ yurtlarına baskınlar artmıştı, neredeyse her hafta jandarma ve Etimesgut'tan gelen tanklar eşliğinde binlerce asker, çoğunlukla da cuma-cumartesi sabaha karşı, yurtları sarar, arama yaparlardı. Geçmiş zaman, o günleri bile özlüyor insan!

Sosyolojiden bir sınıf arkadaşım vardı, yoksul bir çocuk, ben de varlıklı değildim ama onun durumu daha kötüydü, o da akademisyen olmak istiyordu ben de, zaman zaman konuşurduk. ODTÜ kütüphanesinde öğrenci-asistan olarak çalışıyordum, 'sözleri bidolu şiir dolu canım abim' şair Mehmet Taner'in Kuğulu Park'a bakan ofisinde Tan Yayınları'nın ve yayınları sürdürmek için kurduğu sigorta şirketinin işlerini yapıyordum, üç ayda bir de öğrenci kredisi alıyordum. Denk geldi üçünün de parasını bir cuma günü aldım, cumartesi Kızılay'a indim, o zamanlar daha sevgili Erdal'ın Dost Kitabevi yoktu, Zafer Çarşısı'ndan, Remzi abinin 'Toplum Kitabevi'ni ve diğerlerini dolaşarak şiirden hikâyeye,

tarihten politikaya, galiba 20-25 kadar kitap aldım, belki bir de pide yemişimdir şehirde, akşamüstü kitapların sevinciyle bindim ODTÜ otobüsüne, baktım bizim arkadaş da otobüste, kitapları görünce çok heyecanlandı, her birini bir kutsala dokunuyormuş gibi eline aldı, inceledi, okşadı, sevdi ve çok hakiki bir sesle 'Bunları yiyesim geliyor!' dedi! Çok etkilendim bu sözlerden, aşk, doymazlık, açlık, lezzet, 32 kısım tekmili birden... Hikâyenin devamı da var, o kitaplarla ve o arkadaşla ilgili, 'Trouble Every Day' filmindeki gibi kanlı bitmese de, hayli üzücü bitiyor: O gece baskın oldu, ben kitaplarımı pencereden aşağıya atmaya kıyamadım, kurtardım, şimdi ODTÜ'de hoca olan o arkadaşımsa daha önce verdiğim 15-20 kadar kitabı attığını söyledi, yani kitapları 'yedi', hâlâ konuşmuyoruz!

6. Uluslararası Sinema-Tarih Buluşması cuma günü bitiyor. Benim için Sinema-Tarih değil yalnızca, daha çok Sinema-Şiir Buluşması. Kaç kişi farkında bilmiyorum ama şehre dünyanın filmi geliyor artık. Kemal Burkay'ın 'Prangalar' kitabından o çok sevdiğim ve çocukluğumun şiir defterine yazdığım 'Belki şehre bir film gelir/ bir güzel orman olur yazılarda/ hadi gülümse/ tut ki karnım acıktı/ anneme küstüm/ tüm şehir bana küstü/ bir kedim bile yok..." (derken, iki kedim oldu), uzatmayayım, Sezen Aksu da hani ruhtan okuyor, bu kadar içinden gelebilir bir şiir, bir şarkı bir insanın, yani o şiirin çağırdığı gibi filmlerle bir beyazperdeye dönüşüyor koca şehir. Nisandaki Sinema Festivali, Filmekimi, Bağımsız Filmler Festivali, Komedi, Çevre Filmleri, Bilgi Üniversitesi, AKM, Nâzım Kültürevi, BEKSAV, şehirde film var! Yalnızca göze değil, ruha da iyi geliyor, hele bugünlerde! Ve benim en çok beklediğim, Sinema-Tarih Buluşması, Macaristan'dan Afrika'ya, İran'dan Senegal'e 100 şiir, 100 film. Bir seyirci olarak oyumu Laurence Attali'nin 'Aşk Üçlemesi'ne veriyorum, ve o filmden doğru bir şiir yazmak istiyorum. 'Le Poete Travaille' (Şair Çalışıyor) dergisine özel 'Şair Seyrediyor' adlı bir şiir, önümüzdeki sayı sinema-şiir özel sayısı olacak çünkü ve bu

şiiri de bütün festivallerde, filmlerde en çok karşılaştığım şair arkadaşım Halil İbrahim Özcan'a ithaf edeceğim. Şiir şöyle başlıyor: "Eskimolarda kar anlamına gelen 80 sözcük vardır/ Araplarda aşk anlamına gelen 60 sözcük vardır...", bu sözler filmden, devamı da benden, yani ödünç aldım. 'Ödünç' duygusuna inanıyorum, o yüzden benim şiirlerimi, yazdıklarımı da isteyen ödünç alabilir, dilediğini, dilediği kadar kullanabilir. Hayatın bir cumartesi akşamı başladığını (dünyanın bir cumartesi akşamı yaratıldığını) söyleyen 'Aşk Üçlemesi'nden 1930'ların Budapeşte'sini anlatan 'Melankolik Pazar'a ve sinemalardaki 'Güneşli Pazartesiler'e kadar, hepsine, ODTÜ'lü arkadaşımın söylediğini söylemek isterim: "Bu filmleri yiyesim geliyor!', çünkü hepsinin tadı ayrı, kimi acı, kimi ekşi, kimi tatlı. Onları görmeyince 'göresim', gelince de 'yiyesim' geliyor. Lütfen Sinema-Şiir Buluşması'na gelin, yoksa bu 'Yağmurlu Pazartesiler' nasıl geçer? Hem Çarşamba Postanesi'nden her zaman mektup gelmez ya, bazen de şehre bir film gelir, Akdeniz olur...

‘Bekleme Adası’

ZEKİ DEMİRKUBUZ FİLMLERİ

BEKLEME ODASI

2004 Mostra Valencia Film Festivali FIPRESCI En İyi Film Ödülü

VIDEO

KANAL D

Hafta sonu adadaydım. Yaz günleri, güneşle yıkanmış bir ada bana göre değildir, kendimi fazla sıcakla cezalandırmış bir sürgün gibi hissederim. Daha makul hisler için yağmuru beklerim. Yağmuru ve karanlığını. Şiir de öyledir benim için, beceremesem de, sözü değil gölgesini yazmak isterim şiirde. Sevdiğim şiirler bu yüzden biraz karanlıktır, gövdesini gölgeye çekmiş şiirlerdir: Akşam olsa, ruhum evine dönse! Ev karanlıktır, 'Bekleme Odası'dır. Kendimizden beklediğimiz, çoğu kere de beklemediğimiz davranışlar, bu karanlıkta yalnızca vücut değil ruh da bulurlar. Bu karanlıktan dışarıya açılan tek pencereyse, gözlerimiz değil, kalbimizdir: Ev vücut, kalp avludur. Evden, karanlıktan, yangından kurtarabildiğimiz tek şey. Onu da kurtardığımız sözün gelişi. Hemen her defasında ahşap bir evi hızla saran yangında, önce kalp yanar, sonra diğerleri... Öyleyse, yangınlardan önce kalbi söküp atmak mı gerekir?

Belki de şiirden hikâyeden, filmlerden kalbi söküp atabilirsek, kendimizle yüzleşme cesaretini de gösterebiliriz. Karanlık bir kuyuda uykuya yatmış duygularımızı su yüzüne çıkarabiliriz. Aynada kendimize acımadan bakabileceğimiz o yüz bizim yüzümüz olur. Her şey, bu kadar çıplak olabilir, dolaysız, net ve apaçık durabilir. Fakat, işte cesaret de tam bu noktada gereklidir. Yani 'aracı'yı aradan çıkarmak gerekir. Evden avluya çıkmak için

nasıl önce kapıyı açmak zorundaysak, kendimizden çıkıp yine kendimize ulaşmak için de aracıyı aradan çıkarmak zorundayız. Bu kadar kolay... değil elbette, keşke kolay olsaydı! Ulaşacağımız 'kendimiz'in kim ve ne olduğunun o kadar önemi yok, zor olan mevcut 'kendimiz'den çıkmak, kurtulmak, 'kendi kapımız'ı aralamak! Ben o kapının içindeyim hâlâ, eve açılan tarafında, doğrusu bundan sonrası için de pek umudum yok, mektup, yazı, şiir, bu mesele üzerinde hayli yazıp dursam da bunlar beni evin kapısını açıp avluya çıkarmıyor! Yalnızca, kendinden çıkanlara duyduğum hayranlığı artırıyor, bu da iyi geliyor bana.

İnsan ve doğa: Gece ile gündüz. Aydınlıkla karanlık. İnsan ve doğası: Masumiyet ile suç. Yalan ile gerçek. Ya da edebiyat ile yaşam. 'Şair sözü yalandır' cümlesindeki hakikat payı, şairin yalan söylemesinden değil, yaşam karşısında her türden sözün geçersiz olmasından gelir. Ayrıca yalan söylemek gerekmez. Belki metaforlar, imgeler, abartmalar, süslemeler, kendilerini 'söz mülkünün sultanları' sayan şairleri yalancı saymamıza yol açmaktadır. Oysa ne şiir, ne aşk, ne sözler, hiçbiri insan kadar karanlık değildir. Şiirin gecesi, aşkın ikindisi, sözün gölgesi, duyguların akşamı... Hiçbirinin gölgesi ve karanlığı insanda olanla yarışamaz! İnsan hem evdir hem avlu, hem gecedir hem gündüz, hem masumdur hem suçlu. Bir odayı ıssız bir adaya çeviren de insandır, ıssız bir adayı yolgeçen hanına dönüştüren de! Durum karışık yanı, tıpkı insanın karanlığı gibi! Biraz Dostoyevski'nin 'Suç ve Ceza'sındaki gibi, biraz Lawrence Durrell'ın 'İskenderiye Dörtlüsü'ndeki gibi. İkisinden de sahile çıkılmıyor, fakat içimizdeki kuyuya biraz inmek mümkün, elbette sonuna kadar gitmek zor, çünkü bir daha o karanlıktan hiç çıkamama ihtimali de var! Ben ona 'Bekleme Adası' dedim, hafta sonu Zeki Demirkubuz'un 'Bekleme Odası' filmine gittim. Hiç keyifli bir film değil, karanlık, sıkıcı, tuhaf bir film. Kafam iyice karıştı, bu yazı o yüzden böyle karışık. Şimdi neşeli, keyifli, şarkılı, 'janjanlı' filmler dururken, Zeki'nin karanlık öyküleri çekilir mi? Hem zaten adam yönetmene de benzemiyor!

Benim gibi kendini 'şair' saymayanlar için, kendini 'yönetmen' saymayan bir adamın filmleri elbette şiir gibi, ama dedim ya ne eğlence vaat ediyor ne de sürpriz var! Hem adının 'Bekleme Odası' olduğuna da bakmayın, 'ıssız ada'dan farkı yok, hem de anladığım kadarıyla kimseyi beklemiyor!

Sonradan görme

12. İSTANBUL ULUSLARARASI SİNEMA-TARİH BULUŞMASI
12TH ISTANBUL INTERNATIONAL MEETING OF CINEMA & HISTORY
AVRUPA KÜLTÜRLERİ İSTANBUL BULUŞMASI
11-17 ARALIK 2009
MEETING OF EUROPEAN CULTURES IN ISTANBUL
11-17 December 2009
T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
www.sinematarih.com
türsak

Nisan eskiden sonbaharımdı, yıllarca bir güz duygusuyla yaşadım nisanları. Bu yazı gözyaşı gazeli değil, nisan yağmuru gibi kısa süren aşklar ve kimsenin dahil olmadığı ayrılıklardan da söz etmeyeceğim. Nisanda ne yazılır, ben onun derdindeyim. İçinde nisan geçen (ve geçmiyor gibi görünen) çok şiir yazdım, fakat ilk nisan yazım bu. Eylüle alıştım, ben de yazdım, çoğunlukla da başka yazıları okuya okuya bir 'eylül antolojisi' biriktirdim neredeyse. Mevsim yazıları yazmak, bir, genellikle başında kavak yelleri esenlerden çok, 'Kanlıca'nın İhtiyarları' yaşında olmasa da, yavaş yavaş 'Bende vakit geç' bulutlarında demlenenlere mahsustur. İki, âdet olduğu üzredir. Üç, ben gibi, başkalarına özenmeyi bir yazı ve duygu ahbaplığı olarak görenler için selam yerine geçer. Uzatıyorum, çünkü haziranın iyiliği gibi tıpkı, nisan günleri de uzun sürsün istiyorum artık. Nisan hangi gündür, çarşamba olabilir, iyimserliğin günü, belki de cumartesidir, ne yapsam uzatamayacağım, ve telaşın sevince baskın çıktığı, o yüzden de aslında acemi ve şaşkın bir gündür. Nisan da öyledir, Cumartesi de öyledir, tıpkı bu yazının telaşı gibi, sevinç içinden sokağa çıkamadan, biter...

Sonradan görme: Nisanla ilgisi yok bu kavramın, benimle ilgisi var. Bir 10 yıl var ki, kendimi böyle görmekte bir sakınca görmüyorum. Görmüyorum çünkü, birkaç kez daha yazdım, nisan iki kere bahar benim için, biri sinemada, biri iki film arasında. Nasıl bahar olmaz? Eski, yeni, ihtiyar, genç, kadın, erkek, uslu, deli, dalgın, şaşkın, asi, mistik, güzel, çirkin, suçlu, masum, sanki

hepsi yakın dostum, hepsini görmek, halvet olmak istiyorum. Bir küçücük nisan bunca konuğa, ahbaplığa yeter mi diyorsanız, yetmiyor ama, gözümüz başkasında olmadığı için, gönlümüzün yettiğine gözümüz de yetiyor. Ahbaplık biraz da teselli değil midir? Tesellidir de, bu benim 'sonradan görme'liğime çare olmuyor, aslında ben de çare aramıyorum, nisana mahsus bu sonradan görmeliğimin biraz daha sürmesini istiyorum.

Mahlûkat, nebatat, hayvanat, ezcümle tabiatın gözünü açıp kış uykusundan uyandığı ve 'Nisan, mayıs ayları/gevşer gönül yayları' kabilinden kafiyeli uyanmaların yaşandığı şu günlerde, ben de gönlümü değilse de, gözlerimi, daha çok görmek için açtığımı saklayamam. Gerçi son 4-5 yıldır ocak, ekim, kasım aylarında da 'gözü açık' olmamın sayısız faydasını gördüm, Bağımsız Filmler Festivali'nden Filmekimi'ne, Sinema-Tarih Buluşması'na ve elbette İstanbul Film Festivali'ne sayısız film izledim. Gözlerimi ve gönlümü ödüllendirdim. Ve sözün burasında festival seyircileriyle dalga geçip, eleştiren bazı yazar arkadaşlara da ben biriki küçük taş atmak isterim:

Çok restoran, çok meyhane, çok eğlence, çok lezzet, çok vb. neyse, şikâyetiniz yok da, çok filmden, çok film seyretme isteğinden bu şikâyet niye? Geçelim... 25 Nisan'a kadar bende vaziyet böyle. Neleri seyredeceğime gelince... Bir liste yapmıştım, sonra sinema yazarları ve eleştirmenlerin listelerine baktım. Alin Taşçıyan'ın 'Uğurlu 13'üne yakın filmler seçmişim, çok sevindim. Nisan yazılarının klasik olarak, T.S. Eliot'ın 'Nisan ayların en zalimidir' dizesiyle açılması adettendir, ben de kapanışı onunla yapayım. Bu zalimlik bence 15 güne 200 filmi sığdırma eziyetinin ta kendisidir. Nisanın zalimliği de bu olsun ne yapalım! 'Nisanın merhameti gözlerinize olsun/ bu filmler gönlünüze dolsun' diyelim. Bu arada 20 yıl mı ne oldu, o günden beri hep 'gözağrım' olan 'Aşk Irmakları' ve yönetmeni John Cassavates'in sekiz filmiyle, 'sonradan görme' biri olarak bu nisanda gözdem olduğunu da söylemek isterim. Bu yazının ana fikrine gelince: Nisan gelince 'Sanki Yuvama Dönüyorum'.

‘Aşk Irmakları’

GENA ROWLANDS • JOHN CASSAVETES
LOVE STREAMS
"TORRENTS D'AMOUR"
UN FILM DE JOHN CASSAVETES

Neredeyse 20 yıl sonra 'Aşk Irmakları' filmini bir kez daha izlemek nasip oldu. Mahalleden arkadaşım sevgili Gülsüm bir bilet bulmasaydı, hayatımda gördüğüm en dokunaklı film olan 'Aşk Irmakları'nın ardından bakakalacaktım. Gülsüm'e buradan bir kez daha teşekkür ederim. İstanbul Film Festivali'ni ve John Cassavetes filmlerini izleyenler için tekrar olacak birkaç kısa bilgi: Cassavetes, bağımsız sinemanın babası olarak anılan ve bunu da fazlasıyla hak eden bir yönetmen: 'Küçük bütçeli, kısmen doğaçlama, cinema verite belgeselliğinden ilham almış ve yeraltı filmleriyle akraba bu filmler'in çoğunu, Vecdi Sayar'ın TRT'deki o unutulmaz İki Film Birden programında izlemiştim. Şimdi bağımsız sinemanın da ciddi bir endüstri halini aldığı zamanlarda, çoğunu yeniden izleyince, bağımsızlığın gerçekten ne anlama geldiğini bir kez daha düşündüm. Cassavetes'in son filmi olan 'Aşk Irmakları' (1984) bir tür tek ciltlik Cassavetes ansiklopedisi olarak da nitelendiriliyor: "Bence herkesin bir şekilde 'Nerede ve nasıl sevmeliyim ki, bir tür huzurla yaşayabileyim?' diye sormaya ihtiyacı var. Sanırım şimdiye kadar yaptığım her film, bir şekilde o filmin karakterlerine bir tür felsefe bulmaya çalışmıştır. İşte bu yüzden de, karakterlerin sevgiyi gerçekten tahlil etmeleri, tartışmaları, öldürmeleri, yok etmeleri, birbirlerini incitmeleri, bu

savaşta, hayatın bu söz polemiğinde ve film polemiğinde bütün bunları yapmaları gereklidir." Bu sözler Cassavetes'e ait.

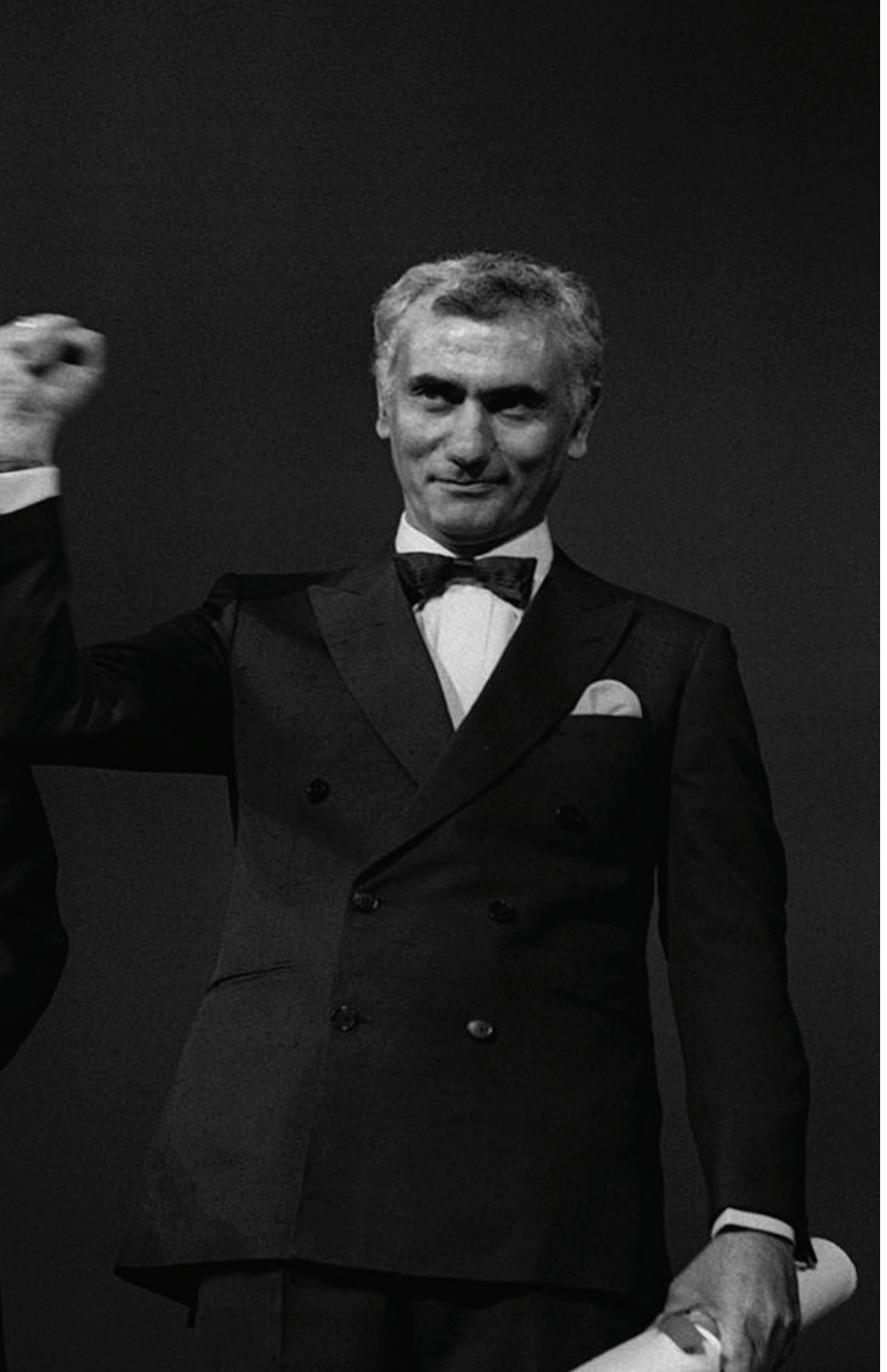
Ben de filmi ilk izlediğim, sanırım 1986 yılında, bir dergi çıkarmaya niyetlenmiştim, A4 boyutunda 8 sayfalık bir şiir ve sinema dergisi olacaktı ve adı elbette 'Aşk Irmakları' olacaktı. Hatta derginin 'sunuş'unu bile yazmıştım. Serdar Işın ve Tayfun Pirselimoğlu'nun 2 sayı çıkarabildikleri 'Sokak' dergisinin ilk sayısında yayımlamıştım. Geçenlerde, '1980'den 2004'e edebiyat dergileri'ni kapsayan olağanüstü bir özel sayı yayımlayan, iki aylık şiir 'derdi' olan 'öteki-siz'in aynı sayısında yeniden yayımlandı. Şöyledir: "Nisan, iyidir. 'Gördüğünü işitmek'le değil, 'işittiğini görmek'le geçen bir iyilik. / Ekim, iyidir. Bir evin tek çocuğu olan 'küçük oda' gibi geridedir. Ekim, kendi yatağında uyur. / Nisan balkonsa, ekim küçük odadır. / Balkonla, küçük odanın aynı ırmağın yatağında buluşmaları kaçınılmazdır. / Yalnızlığın defteri kolay dolmaz. / Birdenbire karşınıza Aşk Irmakları çıkabilir. / ... / Orada alınganlık yok. / Akabildiği, uzanabildiği, saklayıp açabildiği / ve taşıyabildiği bir ırmakla anılacak yolcular. / Yolculuğun hallerinden: Çıplaklık. / Suyun yataklarından: Irmak. / İki sessizliğin durmadan birbirine arttığı, çatlamış / bir kalbin aralığından dünyaya bıraktığı şu tesadüf: / Aşk Irmakları. / ... / Cinayet, bu ırmakta geçmedi. /Cinayetten arta kalan evrakların külü doldurmuyor bu ırmağı. / Bir katil ve maktul ortak yapımı olan cinayet, / çünkü iki kişi arasında işlenir. / Oysa ırmakta aşk var ve aşk tek başına işlenir. / ... / 'Soyunmuş bir kadın kederli bir gevezedir' ya da / Borges gibi 'Bir kadının adı ele veriyor beni' dememek için... / Ve belki de en çok iki ırmak arasında bir aşk / kalmamak için; hayat'ı 'ırmak' diye okumalı. / Üzerinde sahibinin adı yazılı olmayan bir hayat yoktur.' (Nabokov)"

Filmin kadın kahramanı (Gena Rowlands) aşkın, sürekli akan bir ırmak olduğunu söylüyordu. Ben de öyle düşünüyorum, 'Aşk Irmakları' 20 yıldır akıyor benim için. Erkek kahraman (John Cassavetes) ile kadın kahraman, biri fazlalıktan (kalabalık), biri

eksiklikten (tenhalık) geliyordu ve aynı ırmakta buluyorlardı. Yalnızlık insanın sılası, insanın aslıdır. Yalnız olduğunu bilmeyenlerin benzerleriyle doldurmaya çalıştığı boş vakitlerin karşılığı (daha doğrusu karşılıksızlığı) ise, bencilce işlenmiş 'mahremiyet cinayetleri'nden başka ne olabilir ki?

Aşk (sıla), yalnızlık (aslı) aynı ırmakta buluşan iki kardeş gibidir, sürekli akışı da bu yüzdendir. Bencillik ise, ırmak dururken havuza dalanların boy ve ruh ölçümünü gösterir olsa olsa. Aşk gibi akışlı ırmaklara dalmak içinse, nefes ayarlaması kadar ruh ayarlaması da yapmaksa hem kaçınılmaz hem de bazen dalgınlık, bazense yalnızlık hocaları gerektirir. Bununsa adı arkadaşlıktır ya da ahbaplıktır, tıpkı aşk ile ırmağın buluşması gibi.

Yılmaz Güney şiiri...

Yılmaz Güney hangi şaire benzetilebilir acaba? Yaşar Kemal ya da Orhan Kemal şair olsalardı, coğrafi yakınlıklarından ve ele aldıkları, dile getirdikleri insani, siyasi ve toplumsal gerçekliklerin benzerliği açısından, Yılmaz Güney'i onlara benzetebilir miydim? Çukurova, ırgatlar, faytoncular, yoksulluk halleri... Sonra 'tamamlanmamış bir macera' olarak Ahmed Arif'in şiirlerindeki ve Yılmaz Güney'in kimi filmlerindeki eda, söyleyiş, 'akraba' gibi gözükse, yakın dursa da, bir benzerlik için yeterli gözükmedi bana. Nâzım Hikmet'i ise hiç düşünmedim, elbette kimseye benzemediğinden, benzetilemeyeceğinden. Belki Yılmaz Güney de kimseye benzetilemezdi, ne bir şaire, ne bir romancıya.

Yılmaz Güney'i yalnızca 'sinemanın şairleri'ne benzetebilirim, omların arasında sayabilirim: Siyah-beyaz bir şair olan Bresson'a, özgürlüğün ve devrimin şairi Pasolini'ye ve yalnızca bir filmiyle bile, 'Aşk Irmakları', sinemanın en 'aykırı' şairlerinden olan John Cassavates'e. Bunuel'i, Abbas Kiorastami'yi, vb... elbette unutmuyorum. 'Sinemanın Şairleri' şiir yazmazlar, film yaparlar ve onları diğer iyi sinemacılardan ayıran yalnızca yaptıkları filmlerin benzersiz olması değil, bir sinema adamı olarak tavırları, davranışları, söz ve eylemleridir. Bir şairi yalnızca şiiriyle de değerlendirebilirsiniz, poetikası ve politikasıyla da. Sinemanın Şairleri filmleriyle de 'devrim' yapan adamlardır ve Yılmaz Güney, yalnızca yönetmen olarak değil, oyuncu olarak da şiiri olan adamdır benim için. Filmin ve karakterin adına bakın, 'Çirkin Kral', işte kendini

hiçleştirmenin umarsız ironisi, bir şairden başka kim yapabilir bunu? Şair de bir anlamda 'çirkin kral' değil midir? Yakışıklılar romancı oluyor!

Yılmaz Güney'in filmlerini dönemlere ayırmak ve öyle incelemek sinema araştırmacılarının işi. Benim için Yılmaz Güney, köy filmlerinden kabadayı filmlerine, 'Umut'tan 'Arkadaş'a, 'Yol'dan 'Duvar'a sayısız filmiyle, naif ressamlar benzeri bir naif şairdir. Şair yerine, şiiri olan adam demek daha doğru. Şair, 'şiiri olan adam' anlamına gelmez her zaman, ikisi farklı şeylerdir, şair için 'şiiri yazan kişi' demeyi tercih ederim. Şiiri olanınsa bunu yazmaya ihtiyacı yoktur. Şair çok, şiiri olan pek fazla kimse yok. Yılmaz Güney işte o 'şiiri olan' adamlardan. 'Şiirli bir anlatım' ya da 'şiirsel gerçekçilik' türünden klişe tanımlar, onun sinemasını ve şiirini anlatmada biraz gülünç kaçabilir. Fakat isteyen Güney'in hayatı, eylemi ve filmlerindeki şiiri açık bir yürek ve gönül gözüyle görebilir: 'Baba'daki yenilmişlik, 'Umutsuzlar'daki yokluk, 'Arkadaş'taki yalnızlık, 'Umut'taki umutsuzluk, 'Sürü'deki göç, 'Yol'daki çıkmaz, 'Duvar'daki şiddet... Hepsi de bir bakıma şiirin gözde konuları, kavramları, imgeleri, dizeleri değil midir? Fakat bundan da önce insanın hakikate doğru yolculuğunda konakladığı hanlar, oteller, odalar, sokaklardır hepsi. Ve Yılmaz Güney'in yapıtı da, tıpkı 'jest sahibi' şairler gibi, Ece Ayhan, Can Yücel, Nâzım Hikmet, Cemal Süreya, yaşamına benzer. Bir sinemacıdan çok bir şair hayatı sürmüştür kısacık yaşamında Yılmaz Güney. Üstelik tam yerinde, Türkiye'de: Gözaltılar, hapisler, yasaklamalar...

Yılmaz Güney'in devrimciliği, sosyalist olmayı da içerse de, onunla sınırlı değildir: Yeniliği, farklılığı, cesareti, değişimi, yıkıp yeniden kurmayı, iktidara hiçbir biçimde ve düzlemde ortak olmamayı, onun büyük ya da küçük hissedarları arasında yer almamayı da içerir. Tıpkı sinemanın diğer şairleri gibi. Ölümünün 20. yılında Yılmaz Güney'i, Müslim Çelik'in 'Çikin Kıyal' şiirinden dizelerle, saygıyla selamlıyorum: "Dedim kaç umut'a sığdırdı acıları ölümsüzdür/ dedi ateşin açığa çıkaracağı sır bu/.../ ötüşür kuşlar zincir lir halinde/kıral özgür, gül koklatılır gömülür."

Çocukluğun şairi: Ahmet Uluçay

Sinemanın şairi çok. Pasolini'den Godard'a, Kiorastami'ye, Cassavates'ten Tarkovski'ye, Yılmaz Güney'den Zeki Demirkubuz'a, Nuri Bilge Ceylan'dan Semih Kaplanoğlu'na... O unutulmaz siyah-beyaz şiirlerin yönetmeni, bilhassa da *Au Hasard Balthazar* (Selam Baltazar) filmiyle bir eşeğin hüznünü şiir diliyle sinemaya aktaran Robert Bresson da sinemanın gerçek şairlerinden biridir. 'Şiirin neyle yapıldığını bildikleri için sinemanın neyle yapıldığını da çok iyi bilenler'in başında gelen Bresson, 'şiir kelimelerle yapılır' diyen Mallarme ile aynı şeyi söyler: "Benim için, görüntü cümledeki kelime gibidir. Şairler kendilerine bir kelime haznesi inşa ederler. Kelime seçimleri çoğu zaman bile bile parlaklıktan uzaktır. Sonra, en sık kullanılan, kulanıla kullanıla en eskimiş kelime, doğru yerde olduğu için, birdenbire olağanüstü bir ışıltıyla parlar."(İzzet Yasar, *Balta/zar,* YKY,1999, s.64)

Sinemanın gerçek şairlerinden biri de Ahmet Uluçay'dı. Filmden çok şiire yakışan uzun adlarıyla, *Koltuk Değneğinden Kanat Yapmak, Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak,* ve sanırım yarım kalacağı duygusuyla adı da yarım kalmış gibi duran *Bozkırda Deniz Kabuğu...* filmleriyle 'çocukluğun şiiri'ni yazıyordu. Çocukluk deyince bundan hemen arkadaşlık anlaşılmalı, en yakın anlamlısı değil eşanlamlısı, kardeş anlamlısı değil arkadaş anlamlısı olarak. Kardeş oluyor insan, ama bir daha arkadaş olamıyor. Büyüyünce

arkadaş kalamıyor, o duygu da çocuklukla birlikte ya bir şiire, ya bir öyküye, ya da bir filme karışıyor. Bunların hiçbiri olmazsa da hatıra denen o büyük denize ulaşıyor, ki bazen o büyük denizlerin durgun gölleri andırmasına da, onların yavaşlığı değil bizim susuz kalmamız sebep oluyor.

Çocukluğun en büyük ödülü arkadaşlıksa, bazı ödüllerin de o arkadaşlığa verildiğini düşünmekte iyileştirici, sakinleştirici, ferahlatıcı bir yan var, bir *'Esenlik Bildirisi'* de denebilir buna. Sanki çocuklar çocuklara ödül veriyor gibi, eh arkadaşlığın da şiirin de tanıma gelmeyen huylarından biri sayılmaz mı bu da? 'Dene, yenil, yine dene, yine yenil, yine...' Bu biteviye gibi görünen, 'şakacıktan' yazılmış gibi duran aforizmanın kıymetini en iyi bilenler de, ruhları bu dünyaya ağır gelenler değil midir? Dünyaya ağır gelen ruhların çocuk ruhlar olması, ne tuhaf. Büyüyünce kimse kendi ruhunu taşıyamaz hale gelir. Oysa onlar yalnızca kendi ruhlarını değil arkadaşlığın da ruhunu taşıyan çocuklardır. Sanki bir vakitler olup bitmiş bir şey gibi değil, bu dünyanın arkadaşlık denen rüyayla görüleceğini, mümkün olacağını, süreceğini sanan, savunan, yanılan, yine deneyen, yine yenilen, yine taşıyan çocuk ruhlar.

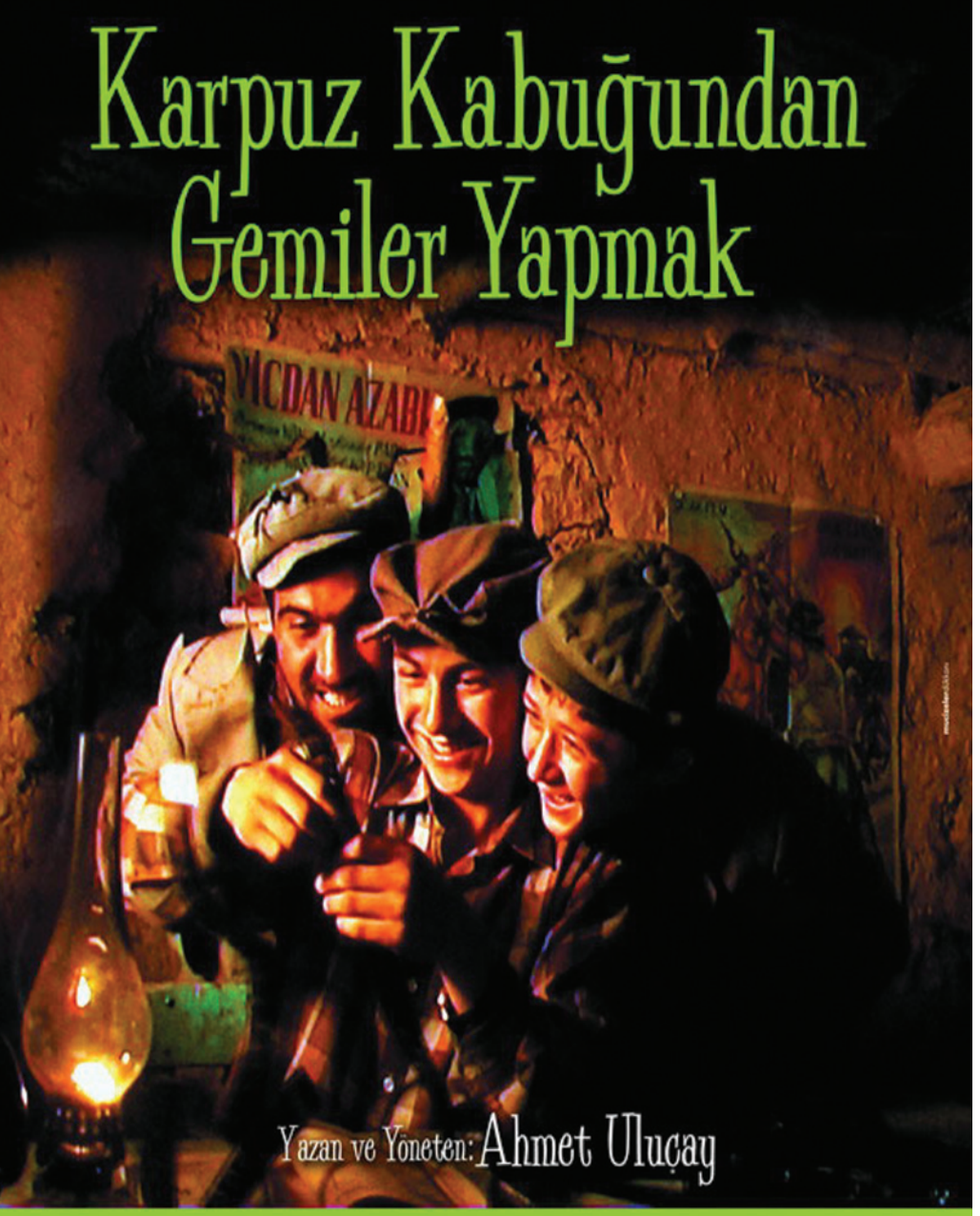
Çocukluğun şairi de onlardır. Önce çocuk olmuşlardır, sonra çocuk olmuşlardır, hep çocuk olmuşlardır, ve çocuk ölmüşlerdir. Ahmet Uluçay öyle yaşadı, öyle öldü. Onun yaptığı şeyler yalnızca çocukluğa mahsus şeylerdir. Eski arkadaşlarıyla başladığı yolculuğu, yeni arkadaşları olan kelimelerle, görüntülerle sürdürme, yeni bir ruh yolculuğu için onları taşıma arzusudur. 'Karpuz kabuğundan gemiye binersen çabuk inersin', hayır, sen inersin başkaları biner, sen gösterirsin arkadaşların görür, *'Rüya Sineması'* gibi bir şey. Çocukluk gibi sıcak, arkadaşlık gibi renkli. *Karpuz Kabuğundan Gemiler'*i izlediğimde şunları yazmıştım: " Ahmet Uluçay filminde iki çocuğun sergüzeştini anlatıyor. O kasabadaki iki çocuktan biri olmak isterdim, galiba daha az meraklı olan berber çırağı olurdum filmdeki. Ne önemi var, arkadaşımın heveslerini kendi hevesim

sayardım. Bazen birimizin rüyası ikimize de yeterdi. Çocuklar kasabada birbirlerinin gözü de olabilir, oysa şehir rüyaları da ayırır. Arkadaşlık, denizi ilk gören çocuğun, arkadaşının yerine gözlerinin dolmasıdır. Sevinçle doldurur ki gözlerini, kasabaya döndüğünde arkadaşı da onun gözlerinde gördüğü şeylerden mutlu olsun..."

'Rüya Sineması': Yalnızca çocuk gözlerle arkadaşlık için çekilen filmlerin sürekli gösterildiği yer. Oradan bir şair geçti, sinemanın şairi, ama daha da kıymetlisi çocukluğun şairiydi o. Şimdi gözlerimiz onun şiirleriyle dolu dolu.

‘Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak’

Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak

Yazan ve Yöneten: Ahmet Uluçay

İstisnai Filmler SUNAR

Oyuncular: İsmail Hakkı Taslak - Kadir Kaymaz - Gülayşe Erkoç - Aysel Yılmaz - Boncuk Yılmaz - Fizuli Jafarov - Mustafa Çoban - Hasbiye Günay

Sanat Yönetimi: Pınar Kesen - Fatoş Acar **Ses Tasarımı:** Ender Akay
Müzik: Ender Akay - Alper Tunga Demirel **Kurgu:** Senad Preşeva - Mustafa Preşeva
Görüntü Yönetmeni: İlker Berke **Yardımcı Yönetmen:** Figen Ermek Özçorlu
Yardımcı Yapımcı: Serkan Çakarer **Prodüksiyon Amiri:** Timur Savcı
Yönetici Yapımcılar: Ezel Akay - Ufuk Ahıska - Ziya Öner - Serdar Tahiroğlu
Yapımcılar: Serdar Tahiroğlu - Diloy Gülün

SİNEFEKT

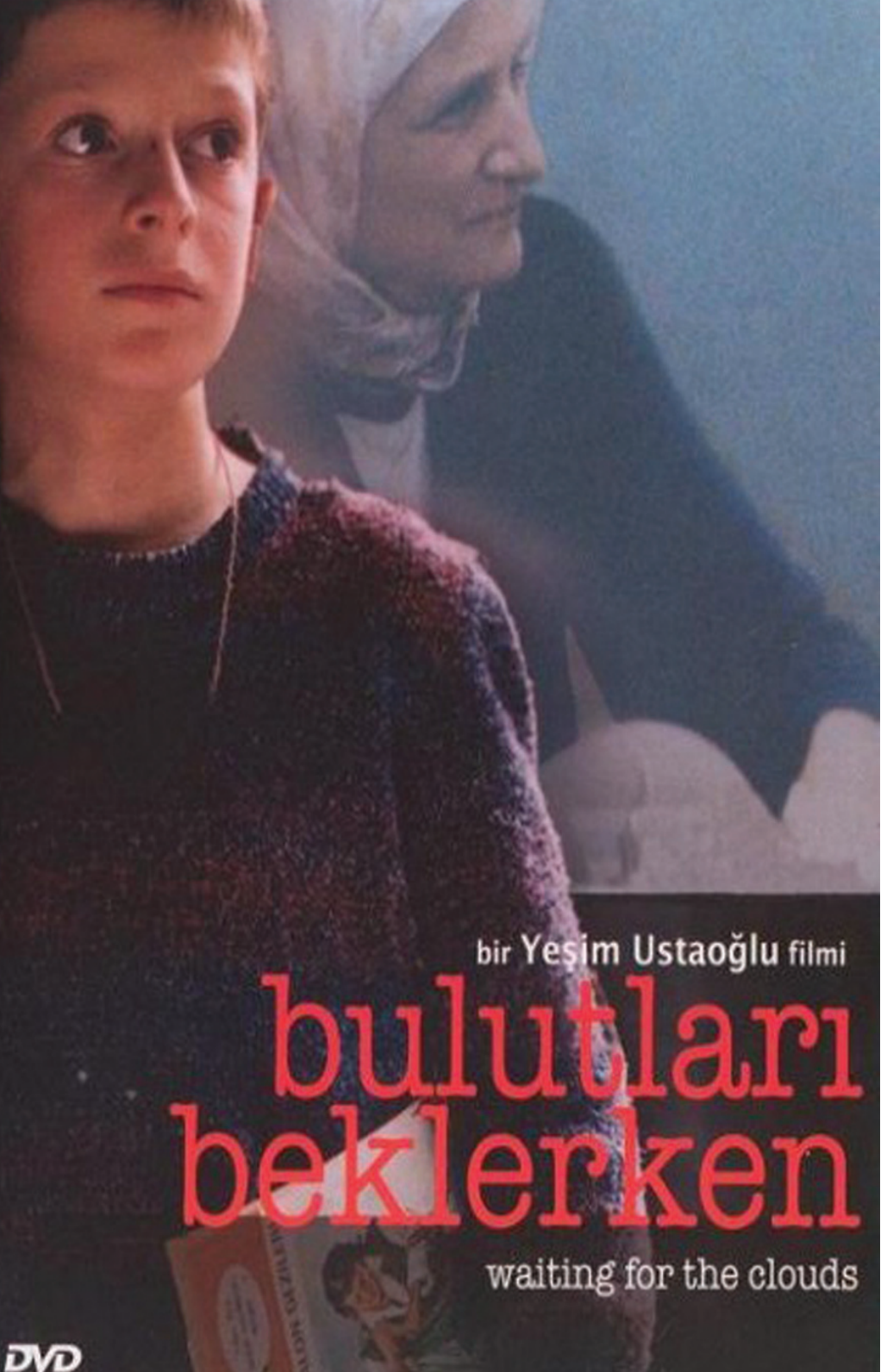
Kasabalar, denizlere özenir, iç kasabaların perdelerinde rüyadan arta kalmış bir mavilik kımıldanır durur. İç kasabalı çocuklar, sanki denize ulaşırlarsa özlemlerine de ulaşmış olurlar. Bense, iç şehirli ya da orta şehirli bir çocuk olarak, denizi değil, denizi özleyen kasabaları özlerdim. Hâlâ özlerim de, ne o çocuk var şimdi, ne de içten özlediğim o kasabalar. Kasaba üstüne hayli yazdım, şiirlerimin de 'kasabalı' olduğunu düşünürüm, şehre gelmek istemeyen, gelse de tez dönmek isteyen kasabalı bir çocuğun içinden gelen şeylere benzer şiirlerim. Hiç kasabada yaşamadım, ama içimdeki bir kasabanın gölgesiyle yazdım hep bütün şiirlerimi, hatta bütün yazılarımı. Çocukluğumda, gençliğimde okuduğum güzel hikâyelerin pek çoğunda kasabayla karşılaştığımdan sanırım, hâlâ kasaba deyince hikâye, hikâye deyince kasaba gelir aklıma. İkisine de duyduğum sevgide, onların birbirlerine yakıştığı düşüncesi etkilidir mutlaka. Bir Ege ya da Akdeniz kasabasından söz etmiyorum, kasaba içerdedir, denizle akraba değildir, kasabaya gölge yeter, bir de loş ikindiler.

Ahmet Uluçay'ın merak ettiğim 'Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak' filmini seyrettim, Ege'yle İç Anadolu'nun buluştuğu bir kasabada geçen bir çocukluk rüyasını gördüm. Ahmet Uluçay bizi de rüyasına ortak ediyor: Çocukluk gibi sıcak bir film, arkadaşlık gibi güzel bir rüya. Tahtadan bir sinema makinesi yaparak köy-

de film göstermeyi düşleyen iki çocuk, biri berberin çırağı, biri karpuzcunun. Bir kasaba gölgesi gibi anlaşılır, çocukluk suları kadar saf bir film. Öyle kasabalar var mıdır, öyle çocuklar kalmış mıdır, öyle mahcubiyetler, hayaller, kırgınlıklar... Hikâyeden çok bir masalın içinde buldum kendimi. Gökten üç elma düşmüyor sonunda, ama daha mutlu bir son olarak şimdiki zamana bu film düşüyor, gölgesi bile kalmamış eski kasabalara, arkadaşlıklara bir övgü olarak. Ahmet Uluçay da ilk filminde kendi yaşamından yola çıkıyor ve gözalıcı bir sadelik, olağanüstü bir doğallıkla, iki çocuğun sergüzeştini anlatıyor. O kasabadaki iki çocuktan biri olmak isterdim, galiba daha az meraklı olan berber çırağı olurdum filmdeki. Ne önemi var, arkadaşımın heveslerini kendi hevesim sayardım, bu da yeterdi bana. Bazen birimizin rüyası ikimize de yeterdi. İnsan. Kasabada birbirinin gözü olabilir, oysa şehir rüyaları da ayırır. Arkadaşlık, denizi ilk gören çocuğun, arkadaşının yerine gözlerinin dolmasıdır. Sevinçle doldurur ki gözlerini, kasabaya döndüğünde arkadaşı da onun gözlerinde gördüğü şeylerden mutlu olsun...

Uluçay'ın filmi bu duyguları yaşattı bana. Sanki arkadaşım benim yerime de film çekmiş gibi, sevinçten gözlerim doldu. Arkadaşının filmini görmek için bir ikindi vakti kasabanın sinemasına giden bir çocuk gibi 'gururlu' hissettim kendimi. Bu filmi görüp de arkadaşlık duygusuyla ayrılmamak mümkün değil salondan. Teşekkür ederim sevgili Ahmet Uluçay, tez zamanda sağlığına kavuşup bizi sevindirecek eski rüyalara yeni filmler çekmeni dilerim. Unutma, eski kasabaları, arkadaşlıkları özleyen, karpuz kabuğundan gemileri batsa da, denize ulaşmayı isteyen gözyaşları hâlâ duruyor gözlerimizde. İç kasabalardan denizlere ayaklarını uzatan çocukların hayalleri buluşur mutlaka.

Bulutlu mektup

bir Yeşim Ustaoğlu filmi
bulutları beklerken
waiting for the clouds
DVD

‘Bulutları Beklerken’ hayli zaman geçti, umarım bu mektup bulutlar gitmeden ulaşır. Ben bulutları severim, “İşim gücüm gökyüzüne bakmak” diyen Orhan Veli’nin ‘Dalgacı Bulut’unu hatırlar, gülümserim. Bulutları bazen bir tarlaya benzetirim, denize benzettiğim de olur. Bulutlar gökyüzündeki aynamızdır. Neden olmasın onlar da bizim gibi bazen mavi, bazen kara, bazen de gridir, sevinçli, öfkeli ve kederli hallerimiz gibi.

Yeşim Ustaoğlu’nun ilk uzun filmi ‘Güneşe Yolculuk’tu, ikincisi ‘Bulutları Beklerken’, ‘ser verip sır vermeyen’ bir yönetmen olarak söyleşilerine bakıyorum da, bundan sonra çekeceği filme dair ‘sır’ kabilinden tek söz bile etmiyor. Güneşti, buluttu derken, sıranın yağmura gelmiş olduğunu umuyorum. Onun filmlerine de şöyle sıkı bir yağmurlu isim yakışır doğrusu. Yeşim Ustaoğlu her şeyden önce ‘cesur’ bir yönetmen, Yılmaz Güney’den beri pek kimsede rastlamadığımız bir erdem bu. Hadi söyleyelim, ‘meselesi olan’ bir yönetmen. Meselesi olmak derdi olmaktır, derdi olmak dünyanın ve memleketin sorunlarının farkında ve bunlarla hayli ilgili olmaktır. Aydın olmaktır da diyeceğim ama, memlekette eskiden kalma, ‘adım kara Murat/inadım inat’ birkaç dinozor da olmasa, susuzluk çeker gibi çölde aydın arayacağız. Yeşim Ustaoğlu ‘öteki’leri anlatmayı inatla sürdürüyor. 1916’da

Karadeniz'den zorunlu göç sebebiyle giden Rumların, geride kalan kızları Eleni'nin (Ayşe) hikâyesini, unutmakla malul hafızamıza yeniden davet ediyor. Bu kadarı bile fincancı katırlarını ürkütmeye yeter. 'Öteki'ni dünyanın her yerinden dışlayan, benimsemek bir yana varlığını bile kabul etmeyen anlayış, Türkiye'de de hayli eski, yaygın ve güçlü.

Giden gitmiş, gönderilen gönderilmiş, kalan kalmış, üstelik bir avuç kalmış. İyi de bize benzemiyorlar ki! Benzemesinler, daha iyi ya, böylece benzersiz bir yakınlık ve renkli bir toplum çıkar ortaya. Olur mu, biz bize benzeriz! 'Bulutları Beklerken', saf, katıksız insani bir film. Bir insanın dramını çok dokunaklı bir dille anlatıyor. Gücünü de hem anlattığı hikâyeden, hem de sinemasından, resimlerinden alıyor. Bulutlar giderken geride gözyaşları bırakır. Göze ve yüreğe. Size kalmış, öylece duruyor gözlerinizde, dökerseniz yağmur olur. O yüzden, bu film ne acıları sömürüyor, ne de çok kolay olduğu halde gözyaşlarınızı. Filmden o bulutla çıkıyorsunuz.

Geçenlerde Hürriyet Pazar'da Ersin Kalkan'ın hazırladığı 'Son 1244 Rum' adlı, çok kapsamlı bir dosya vardı. Orada bir Rum doktor soruyordu: "Biz gidersek kendinizi eksik hissetmeyecek misiniz?" Soru budur: Eksik hissetmeyecek miyiz? Bir komşunuz gidince hayatınızdan da bir şeyler gitmez mi? Anılarınızdan bir güzellik eksilmez mi? Aynı duygu, hiçbir farkı yok. Bu kadar geleneklerine bağlı olduğu söylenen bir toplumda, Allah aşkına söyleyin, komşuluk diye övündüğümüz bir gelenek yok muydu? Akrabalığı, kardeşliği geçtim, komşuluk diye soylu, insani bir gelenekten söz ediyorum.Kendini 'öteki'nin yerine koymak: Galiba dünyanın da bizim de kuramadığımız empati bu. Kimi renginden ötürü öteleniyor, kimi dininden, dilinden, milliyetinden ötürü dışlanıyor. Dünyanın büyük bir köy olduğu anlayışından tekrar bugünlere gelmek ne acı. Yeşim Ustaoğlu işte bu zihniyetin üzerine giden filmler çektiği için cesur, ve bu empatiyi kurmak için uğraşan duyarlı bir yönetmen. Sanat ya da sinema dediği-

miz şey de, tarafsız bir biçimde olanı biteni gösterirken, bizim aklımızda bir soru, gözlerimizde bir bulut bıraktığı ölçüde güçlü değil midir? Tıpkı Yeşim Ustaoğlu'nun 'Bulutları Beklerken'de gerçekleştirdiği şey gibi.

'Bulutları Beklerken'i görün. İnsanların da, acıların sevinçlerin de bulutlar gibi geçici olduğunu göreceksiniz. Ben filmden bu duyguyla çıktım, gözlerimde bir bulutla eve geldim, o bulut tam buhar olup gidecekken de, her şeyin geçiciliğini düşündüm, geçer diye oturup bu yazıyı yazdım.

Zamanın şairi: Semih Kaplanoğlu

Ülkü Tamer *Virgülün Başından Geçenler* kitabındaki şiirleri 'çocuk' bulan bir eleştirmene, romancı Jorge Amado'nun sözünü hatırlatıyordu: "Çocukluğu insanın anayurdudur." Bunu demekle bir bakıma şiirin de insanın anayurdu ve çocukluğu olduğunu söylemiş oluyor. Rilke'nin *Genç Şaire Mektuplar*'daki şu öğüdünü ise şairler unutmuş olsa da 'şiir hali'nde olan çocuklar bir yolculuk kılavuzu olarak içlerinde taşırlar: "Yaratan için yoksulluk olmadığı gibi, yoksul, verimsiz bir yer de yoktur... Hiç değilse bir çocukluğunuz, anılarınızın bu değerli, görkemli zenginliği, bu hazineniz yok mudur? Bu uzak geçmişin uyumuş duygularını uyandırmaya bakın." Semih Kaplanoğlu da şiire bu ilgiyle, bu bilgiyle bakıyor: "Bir şairin en derin hazinesi çocukluktaki bilgi kırıntılarıdır. Şiir çocukluktaki o temaslardan oluşan bir şeydir. Şair çocukluğunu yağmalar her anlamda."

Bal'ın küçük Yusuf'unun okumayı kolay kolay sökememesinde, kekelemesinde, Kaplanoğlu'nun çocukluğunun izleri var, hayatı heceler gibi biraz tutuk, biraz da fazla söyleyip incitmemek, kırmamak endişesiyle, 'çocukluğunu yağmalasa da', hayatı, sözü yağmalamamak isteği var, bunun hassasiyeti var. Hassasiyet, bazen de, aslında çoğu, zaman yazmamak, söylememektir, sözden kurtulma çabasıdır. O yüzden sessizliğin bilgisiyle dolu, onunla

sükûn bulan ve yine onunla huzura benzer bir huzursuzluk içinde olanlar her anlamda 'şair' sayılır.

Semih Kaplanoğlu da okumayı sökünce dilindeki sevinciyle eve koşar, ama evde kimse yoktur. Ev, sılayırahim. Herkesin hem çocuk hem şiir hem de bunlarla hemhal olduğu sıla. Kaplanoğlu *Meleğin Düşüşü*'nde, *Süt, Yumurta, Bal* üçlemesinde diyalogların gittikçe azalmasına dikkat çeken muhabire:-Ee çok konuşacak bir şey yok! der. Sineması 'Sükunet Sineması' olarak da adlandırılıyor. Ve her şeyi, şiiri, sinemayı bir 'dil problemi' olarak ele alan modern düşünceye de bu noktadan itiraz ediyor. Onun filmlerinden çıkanların uzun süre konuşamaması, sessiz kalması da, belki tam da yönetmenin izleyiciden talep ettiği değilse bile, arzu ettiği şey olabilir. Ne de olsa sessizliğe ulaşmak için hayat gibi bir 'imtihan' olan dilden de geçmek gerekir. Şeyh Galip'in 'ateşten denizleri mumdan kayıklarla geçmek' dizesinin işaret ittiği zarif ama zorlu bir geçiş. Aşka da sayılır şiire de, her ikisinde de hem dilden hem kendinden geçmeye.

Kocaman bir göz ama gönül gözü, O yüzden 'vizörden bir derviş gibi bakıyor', onun gösterdiğine bizim de o gözle bakmamızı istemek hakkıdır, çünkü bize gösterdiği bir 'rüya' ve gördüğümüz kendimizi bize de bildirebilir. Varlığın ağırlık vermeden evine ulaşması için, bunun saadetine erişmek için, evine dönmek kalbine de dönmektir, onun dediği gibi 'bu dünyaya var olmaya değil, yar olmaya geldik' demek gerekir. Edebiyatta, sinemada, şiirde ve hayatta 'yaşasın kötülük!' şiarıyla iyiliğin aşağılandığı bir dünyada diri, uyanık kalmamız için o gözle bakmak gerekiyor. Ama 'kalpsizseniz, göremezsiniz!'

Filmlerinin bir 'vecd duygusu, şükran duygusu, içsel bir coşku, ruhaniyet duygusu' yaratması gerektiğini söylüyor. Bunu da 'gerçeğin içindeki maneviyat, maneviyatın içindeki gerçek' anlamına gelen 'manevi gerçekçilik' olarak açıklıyor. 'İçbükey' bir sinema, şiire en çok yaklaştığı, temas ettiği yerde, kendi içindeki derinliğe dönüyor.

Kayıpların şairi. Şiirin ilk kaynağı olan ve çabucak geçsin, bir an önce de unutulsun duygusuyla yaşadığımız çocukluğu, yani hayattan geri kalanı, ve çocukluğun şiirini, yani dilden geri kalanı, artık hem hepimiz için hem de daha vahimi kendisi ve yaşayanları için bile geride kalmış olan taşrayı, elbette onun eski duygusunu, bir de su gibi akıp geçmesinden gizli bir sevinç duyduğumuz zamanı ve ona hoyratlığımızı, ezcümle kayıplarımızı gösteriyor bize. Kuşkusuz bütün bunlar kazanç hanesine yazılacak şeyler değildir. Zaten Semih Kaplanoğlu'nun yaptığı da, İbn Arabî'nin geçmiş, gelecek, şimdi, hepsi bir şimdiki zamanda diye tasavvur ettiği 'şimdi'de hatırlatmaktır bütün bunları.

Zamana dönmek, gerçek zamanı yaşamak ve sinemada, şiirde yaşatmak. Dilin mahkumiyetinden kurtulmak. Resmin, dilin mahkumiyetlerinden insanı kurtardığını söylüyor, şiir ve sinemanın da. Büyük şairler var örnekleri, Ece Ayhan, İlhan Berk, Cahit Zarifoğlu, Mustafa Irgat, onların yanında yer almak için film çektiği büyük yönetmenler var, Tarkovski, Bresson. Pasolini'nin sözleri var bir de, galiba kılavuz cümle: "Yönetmenler hikaye anlatmayı bırakmalı, sinemanın şiirini yazmalı." Semih Kaplanoğlu 'sinemanın şiiri'ni yazmanın da ötesinde, zamanın şiirini gösteriyor bize.

Kekemelikten sessizlik arayışına. Çocukluktan geçip çocukluğa varmaya. Şiirden sinemaya. Sözden sese. Şiirden sese. Şiire. Hep 'şiir hali'nde olmuş olmanın imkânıyla varacağı yer, insanın aslında başladığı yerdir, hatta özlemeyi bile unuttuğu yer. Semih Kaplanoğlu bizi zamanın, çocukluğun ve şiirin başladığı bir yere götürüyor. Zamanın şairi bize 'rüya'sını gösteriyor, 'nefsin faydasızlığı'nı görmek de bu rüyaya sayılır.

Serin melek

MELEĞİN DÜŞÜŞÜ

YÖNETMEN: SEMİH KAPLANOĞLU

NANTES 3 CONTINENTS FİLM FESTİVALİ 2005 EN İYİ FİLM

12.inBARCELONA L'ALTERNATIVA FİLM FESTİVALİ 2005 EN İYİ FİLM

41.ANTALYA ALTIN PORTAKAL FİLM FESTİVALİ 2004 EN İYİ 2.FİLM

VIDEO

KANAL D HOME VIDEO

Semih Kaplanoğlu'nu çoğumuz, Radikal'de yıllar önce bir gün ansızın kesiverdiği 'Karşılaşmalar' başlıklı unutulmaz yazılarıyla tanıdık. Onlar, Semih'in sinemacılığını, şairliğini ortaya koyan, görüntülere, seslere, sözcüklere ve boşluklara eşit davrandığı, sevgisini, ya da merhametini diyelim, paylaştırdığı eşsiz denemelerdi. Semih'in gazete yazılarını kitaplaştırmamak gibi bir seçimi olabilir ama, hem onlar gazete yazısı olarak değerlendirilemeyecek ölçüde, yoğunlukta yazılardı, hem de kitap olsa, benim gibi pek çok kişiyi de sevindirecek yazılar. Umalım...

Semih şimdilerde şiir yazıyor mu bilmiyorum, belki o da yazıp yayımlamayanlardandır ama, okuduğum az sayıdaki şiiri bile, onun iyi bir yazı ve sinema adamı olduğu kadar, iyi bir şair olduğunun da işaretiydi benim için. Şiiri de umalım... Semih Kaplanoğlu'nun filmlerini de 'heyecan'la beklediğimi söyleyeceğim ama, benim 'heyecan'ımın onun filmlerinin ruhuyla, dokusuyla örtüşmeyeceğinden korkarım. Çünkü Semih'in tıpkı yazıları gibi filmler de insanı hemen heyecanlandıracak türden değil. Ne 'Herkes Kendi Evinde', ne de 'Meleğin Düşüşü', o klişe deyimle 'görsel bir şölen'e davet etmiyor izleyicisini. 'Şölen' kelimesi böyle bir sinema için söylenebilecek en son şey olsa da özellikle 'Meleğin Düşüşü' için, 'serin bir şölen' ya da 'sessizliğin şöleni'

demek isterim. Semih'in yazısı ve sineması için belki de en uygun niteleme 'içten yanmalı' olduğudur.

Filmin konusu bir bakıma çok 'sıradan', pek çok hayatta ve evde yaşandığını tahmin edebileceğimiz sessizlik, konuşmama hali üstüne kurulu: Bir otelde kat temizlikçisi olarak çalışan Zeynep, aynı otelde birlikte çalıştıkları ve ondan hoşlanan Mustafa ve Zeynep'in tamircide çalışan sarhoş babası. Annesiz bir ev. Zeynep bir gece sarhoş babasının cinsel tacizine maruz kalır, bir başka gece de ölü bir kadından kalan geceliği giyip televizyon izlerken babasından bir tokat yer. Aynı gece sızmış babasını banyoya götüren Zeynep'i, biraz sonra kanlar içindeki banyoyu temizlerken görürüz. Mustafa'yı çağırır ve babasının bavula koyduğu cesedini birlikte denize atarlar. Sonra Mustafa'nın evine giderler, filmin son sahnesinde ise çırılçıplak Zeynep'i şehre bakarken bırakırız.

Sıradan deyişim, filmde dile gelen suskunluğa ilişkindir, neredeyse pek çoğumuzun hayatındaki, evindeki doğal haldir bu, fakat bunun ağırlığını, sıkıntısını anlatmak da ancak 'Meleğin Düşüşü'ndeki gibi güçlü bir sinema diliyle mümkündür. Sıkıntıyı bir gevezeliğe dönüştürmeden, ağırlığı hafifletmeye çalışmadan, boşluğu doldurmaya çabalamadan ve edebiyatın malzemesi olan sözcüklerden medet ummadan, olduğu, yaşandığı gibi göstermeyi ve bundan etkileyici bir film yapmayı başarmış Semih Kaplanoğlu. 'Film' dergisinin Ocak-Mart 2005 tarihli 8. sayısındaki 'Meleğin Düşüşü: Sınırları Zorlamak' adlı yazısında Yusuf Güven "Zeki Demirkubuz boşuna endişe etmesin artık; çünkü 'karanlık filmci' tabiri sadece onun üzerine kalmış değil" diyor. Ne Zeki'nin ne Semih'in 'karanlık filmler' yaptığı iddiasına katılmıyorum. Kesinlikle şu tatsız 'cool' anlamında değil, ama 'serin' filmler yaptıklarını düşünüyorum. Semih de söyleşisinde şöyle diyor: "Belirsizlik önemli bir durumdur benim için. Belirsizlik tahrik eder. İçinizdeki boşluğa işaret eder. Ve düşünmeye yöneltir. Belirsizliğin yarattığı mesafeye ihtiyacım var." (agd, s.53) Semih bu sözleriyle 'karanlık filmler yaptığı' hususunu da 'aydınlatıyor' bence. Bir de yine

aynı söyleşideki şu sözleri var ki, şiir hususunda da tamamen katılıyorum: "Öbür yönetmenlerle birlikte olabilmek için film yapıyorum. Bir film görüyorum ve ondan etkileniyorum. Her film etkilenmelerin karşılığıdır." (agd, s.54) İster 'karanlık filmler' yapsınlar, ister 'belirsizlik'ten yola çıksınlar, Nuri Bilge Ceylan, Zeki Demirkubuz ve Semih Kaplanoğlu'nun 'seyrek seyirci'lerinden olmak, beni her zaman 'heyecanlandırıyor'.

“Esas oğlan”: Fatih Akın

2003 Nisan'ında Emek sinemasında *Solino*'nun gösteriminin ardından bir konuşma yaptı. *Kısa ve Acısız* ile *Temmuzda* filmlerindenden tanıyanlar vardı, ama yine de daha çok üçüncü kuşaktan bir 'Almancı' yönetmendi. Yönetmen diye sahneye çıkan mahalleden bir çocuktu adeta. Üstelik buranın mahallelerinde filan da yetişmiş değil, Sırplar, Yunanlar, Almanlar, Arnavutlar, Türkler, Kürtler ve Almanların oturduğu bir 'ruh mutfağı'nda büyümüş bir çocuk. Solcu değil, dindar değil, milliyetçi hiç değil, ama hem çevreye duyarlı bir 'yeşil vatandaş', hem de ailesine ve kültürel çevresine saygılı bir 'dünya vatandaşı' Türk-Alman. Ama çoğu gibi 'arafta' değil, ikisinden de olmanın aynı zamanda hiçbirinden olmak anlamına geldiğini bilmenin rahatlığında. Yalnızca *duvara karşı* değil, sınırlara da karşı.

Babasıyla yaşamaları farklı ama onun hislerini çok önemsiyor. O konuşmada söylemişti, "Namaz kılmam ama, babamla bayram namazına gitmeyi, o hazırlığı, o duyguyu seviyorum." *Duvara Karşı* filmindeki sevişme sahnelerini babası 'açık' bulmuş, o da 'film bir diyalog, seks de bir diyalog' deyince 'anladım' demiş babası. Film yaparken ailesini, 'onlar ne der?' diye düşündüğünü söylüyor. *Duvara Karşı*'da her iki 'diyalog' da vardır, huzur bulmak için namaz ve aşkın şiddetiyle tutuşmak için öpüşme sahneleri.

'Çokkültürcülük ideolojisi'nin tuzağına düşmedi, üstelik şöhretiyle, çokkimlikli oluşuyla ve 'esas oğlan' benzetmesiyle de buna çok uygun bir rol modeliyken. Diğer kültürlerin asli kültürü zenginleştirdiği ve Batı sisteminin bir gereği olan bu ideoloji için Zizek "Çokkültürcülük tekzip edilmiş, tersine çevrilmiş, göndermesi kendinde bir ırkçılık biçimidir, mesafeli bir ırkçılıktır" der. Fatih Akın, mahallenin ruh lokantasından beslenmiş bir delikanlı olarak bu tadın bozulmasından korkar yalnızca. 'Vahşi barış yılları'nın ardından Yugoslavya'nın 90'larda başına gelenin Türkiye'nin de başına gelmesinden korkar. 'Memleketim şimdiki zaman' der.

Farklıdır, kendini Alman toplumuna oradan Avrupa'ya, hiç olmadı Türkiye'ye göstermek, kanıtlamak için çabalayan kimi 'göçmen' sanatçılara, edebiyatçılara benzemez. 'Önce işim, filmim' değil, 'önce eşim, ailem, arkadaşlarım, dostlarım' der. Bu yüzden de İstanblues'dan Hamburg oyun havalarına büyük, geniş bir kültür ve müzik havzası içinde sıcak bir dostluk ritmi tutturur. Hem Türkiyeli, hem Hamburglu'dur ama daha çok da bir Balkan ve Akdeniz hissiyatıyla seyirciyi neşelendirir, hüzünlendirir. Bir yazıda filmleri melodrama yakın oluşlarıyla 'İspanyol sineması' olarak adlandırılıyordu, Ferzan Özpetek *Cahil Periler*'le İtalya'da yaptığı çıkışı sürdürebilseydi bu duyarlılığa ortak olabilirdi, ama şimdi tek başına Fatih Akın, Emir Kusturica, Pedro Almodovar gibi yönetmenlerin hizasında yer alıyor. Hissiyatım Fatih Akın'ın Endülüslü Çingene Yönetmen Tony Gatlif'e yakın bir dil tutturacağı, gönlümden de öyle geçiyor.

Fellini "Bir yönetmenin en çok ihtiyacı olan şey, iyi bir çift kulaktır" der. Usta, Fatih Akın'ın filmlerini görseydi, o filmlerin de birer müzik albümü gibi tasarlandığını anlardı. *İstanbul Hatırası-Köprüden Geçmek* filmiyle bir 'Balkan şehri' olarak gördüğü İstanbul'un seslerini görsel hafızaya işledi. 'Siyah müzik'çi ya, *Duvara Karşı*'da punk ve arabeski içiçe kullanır, *Yaşamın Kıyısında* ise klasik müziktir. Kendisinin 'Ruh Mutfağı' dediği, Türk yapımcılarınsa herhalde 'mistisizm' modasından nemalanmak için *Aşka Ruh Kat*

adını koydukları, Fatih Akın'ınsa bundan hiç hoşlanmadığı, *Soul Kitchen* filmini de 'Best of' albümü olarak görüyor. En iyi oyuncuları bir arada çünkü. Ama her zaman filmin 'asıl star'ı, 'esas oğlan' o. 'Mahalle filmleri' yapar ama, gerçekte 'kişisel' filmlerdir bunlar, bütün filmlerini izleyince bir 'Fatih Akın Belgeseli' izlemiş gibi olursunuz. *Duvara Karşı* için söylediği gibi, "Bu filmin yönetmeni kaderdi, ben sadece motor dedim!"

Filmleriyle keşfetmeyi değil, hissetmeyi ve hissettirmeyi isteyen Fatih Akın'dan tümüyle Büyük Londra Oteli'nde geçen bir film çekmesi de beklenebilir, adı *Big Soul Hotel* olabilir.

O sizden değil!

SADIK BATTAL

ASIL FİLM ŞİMDİ BAŞLIYOR!

LÜTFÜ AKAD
METİN ERKSAN
YILMAZ GÜNEY
YAVUZ TURGUL
VE
TÜRK SİNEMASI

AŞK VAR!
NEFRET VAR!
ŞİDDET VAR!
İNTİKAM DA VAR!
TÜRK FİLMİ
GİBİ KİTAP!

VADİ

Türk sinemasının efsane yönetmeni Yılmaz Güney'i karalama kampanyası sürüyor. Daha önce 'serseri, lumpen' suçlamasıyla yok sayılmak istenen Güney'i, şimdi de Ertuğrul Özkök harcamaya çalışıyor.Yeni kuşağın en başarılı yönetmenlerinden, özellikle de 'Duvara Karşı' filmiyle dünyanın beğenisini kazanan Fatih Akın'ın bir Yılmaz Güney belgeseli çekmek istediğini gazetelerde okudum ve çok sevindim. Güney'e ilişkin şu sözleriyse Akın'a olan sevgimi bir kat daha artırdı: "O kahramandı. Biz hepimiz bir şekilde onun çocuklarıyız." İnkârcılığın, dönekliğin tüm değerleri yıprattığı, vefasızlığın ve unutmanın erdem sayıldığı, üniversite öğrencilerinin darbecileri alkışladığı ve 'yeni' sıfatıyla taçlandırılan şu tuhaf dünyada, genç bir adamın kadir kıymet bilme dersi vermesi, Akın'ın gözümdeki değerini bir kat daha büyüttü. Ustasından el alması, ona saygı duyması da bazı güzel ve soylu geleneklerin hâlâ sürdüğünü gösteriyor. Akın'ın tıpkı diğer filmleri gibi alkışlayacağımız bir belgesel yapacağına inancım tam.

80 öncesinin sola mahsus tüm değerlerini ve insanlarını kötülemeyi alışkanlık haline getirmiş olan Ertuğrul Özkök'ün bu sözlere itirazı da gecikmedi. Akın belgesel için Güney'in oğluyla da görüşmüş, ondan babasına dair birkaç anekdot dinlemiş: Yılmaz Güney hapisteyken oğlu da bir hafta onun yanında kalmış, bu

süre içinde Güney oğluna Mao'nun konuşmalarını ezberletmeye çalışmış, çocuk bilemediğinde ise kulağını çekmiş! Özkök tam bu noktada şunları yazıyor: "Eğer oğlu 'kulağımı çekerdi' diyorsa, bilin ki Yılmaz Güney onu dövüyormuş." Böyle bir yorum ancak kasıtla ya da nefretle açıklanabilir. Yazı şu cümlelerle bitiyor: "Mao'nun, Enver Hoca'nın, Lenin'in veya Stalin'in, bugün artık hiçbir anlamı kalmamış zırvalarını öğrenmeyi reddeden çocuğunu döven birisi, kahraman olmayı hak ediyor mu? Bence etmiyor."

Türk sineması hakkında gelenekselleşmiş yargılara meydan okuyan bir kitap yayımlandı geçenlerde. Akademisyen Sadık Battal'ın Lütfü Akad, Metin Erksan, Yılmaz Güney'e ilişkin yazılarını içeren 'Asıl Film Şimdi Başlıyor' (Vadi Yayınları) adlı kitabını, yalnızca sinemayla yakından ilgilenenlere değil, 'seyirci' kalmak istemeyenlere de hararetle öneriyorum. Bu heyecanlı, şaşırtıcı ve tartışmalar yaratacak kitabında Battal şunları yazıyor: "Yılmaz Güney'in kendisini iyi oyuncu olarak kabul ettirdiği bu dönemin en önemli özelliklerinden birisi, beyazperdenin büyülü dünyasında hareket eden gerçeklik, artık halkın dışında gelişen bir gerçeklik değil, tam aksine bizzat halkın gerçekliğinin beyazperdede hareket etmesi olarak nitelenebilir. Halkın/izleyicinin, kendisini film kahramanının yerine koymadığı, artık Yılmaz Güney'in yarattığı karakter ile birlikte, halkın bizzat kendisinin yerine geçmiş bir kahraman olarak Yılmaz Güney ile birlikte varolduğu bu süreçte, Türk sinemasının yeni ve kalıcı jönü, bizzat halkın kendisidir artık." (agy. s.194) Bana göre de "Yılmaz Güney'in devrimciliği, sosyalist olmayı da içerse de, onunla sınırlı değildir: Yeniliği, farklılığı, cesareti, yıkıp yeniden kurmayı, iktidara hiçbir biçimde ve düzlemde ortak olmamayı, onun büyük ya da küçük hissedarları arasında yer almamayı içerir. Tıpkı sinemanın diğer şairleri Pasolini, Fernando Solanas, Tony Gatlif gibi."

Adı Devrim, Ulaş, Mahir, Deniz olan çocukların anne babaları ise sizin buyurduğunuz gibi 'egoist' oluşlarıyla değil, bu ülke için yaptıkları fedakârlıklarla, canlarını ateşe sürmeleriyle zihinlere iş-

lenmiş adsız 'kahraman'lardır. Erdem, vefa, tevazu gibi değerlerin hâlâ önemli olduğunu gösteren Fatih Akın'sa, yalnızca bu anlamda bile sizden değil, bizden biridir bay Özkök. Fatih Akın'ın 'Yılmaz Güney'le karşılaştırılamayacak kadar önemli ve başarılı bir sanatçı' olduğunu söylerken, keşke biraz Akın'ın 'tevazu'sundan ders alsaydınız! Yılmaz Güney'in 'çocukları'ndan biri olmayı hak eden Fatih Akın'ı yürekten kutluyorum.

Otar Gittiğinden Beri

"A tale of deep family bonds and the lies we weave out of love."
—NEW YORK NEWSDAY

"BEAUTIFULLY WRITTEN AND ACTED!"
—THE NEW YORK TIMES

Since Otar Left...

CANNES WINNER
CRITICS WEEK PRIZE

a film by
Julie Bertuccelli

ZEITGEIST VIDEO

Gözyaşlarımız ve vicdanımızdan başka mülkümüz yok. Ödünç olmayan tek mülkümüz onlar ve içlerinde saklı duranlar. Bazen vicdanımızdan doğru suçlansak, kendimizi bir kez daha kırılmış hissetsek de, içindeki o saklı duran şey, hadi keder diyelim ya da acı, bizi gözyaşlarımıza inandırmaya yeter. Hakikat öyledir, çoğu zaman tuzluya gelir. Gözyaşlarımızı da savunacak halimiz yok ya, o yerini de bilir, ne zaman kalbimizden gözlerimize doğru süzüleceğini de. Gözyaşlarımız, vicdanımızın kızkardeşi.

4. Uluslararası Gezici Filmmor Kadın Filmleri Festivali kapsamında, daha önce İstanbul Film Festivalinde gördüğüm 'Otar Gittiğinden Beri' adlı filmi bir kez daha izledim. Büyük bir sinema salonunda ilk gördüğüm günü unutamam. Benim gibi pek çok izleyici de, o gerçek bir içtenlik belirtisi olan savunmasızlık halinde, gözyaşları içinde terketmişti salonu. Gürcü filmi sanıyordum ama değilmiş, Julie Bertucelli'nin ilk uzun metraj çalışması, 2003 yapımı bir Fransız filmiymiş. Filmmor kataloğunda filmin konusu şöyle özetleniyor: "Sovyet sonrası Gürcistan'ının harap başkenti Tiflis'te, genç Ada, annesi Marina ve büyükannesi Eka'yla birlikte yaşamaktadır. Paylaştıkları eski dairede günlük yaşam hiç de kolay değildir; bu şartlarda tebessüm ve kahkaha zahmet gerektiren şeylerdir. Hayatlarının tek sevinci, Paris'e göç etmiş

olan ve zaman zaman biraz para yollayan, ailenin çok sevilen oğlu Otar'ın düzenli bir şekilde gönderdiği mektuplardır. Uzun yokluğu süresince genç adamın adı ev halkı arasında efsaneleşmiştir. Ancak bir gün Otar'ın bir arkadaşı Marina'yı arar ve üzücü bir haber verir. Bundan sonra Marina ve Ada'yı kaçınılmaz bir görev beklemektedir. Eka'dan gerçekleri saklamak ve yaşlı kadının hiçbir şey değişmemiş gibi hayatına devam etmesini sağlamak..."

Otar, Gürcistan'da tıp doktorudur ve ülkenin zorlu yaşam koşulları nedeniyle Paris'te kaçak olarak inşaatlarda çalışmaktadır. Bir gün iskeleden düşer ve ölür. Haberi geldikten sonra genç Ada, Otar dayısının yazısını taklit ederek, onun ağzından mektup yazmaya ve büyükannesine okumaya başlar, arada bir de zarfın içine sanki Otar dayısı göndermiş gibi para koyar. Tıpkı bir Ermenistan filmi olan "Votka Limon"da olduğu gibi burada da aile, evlerindeki eşyaları eskicilere satarak geçinmeye çalışır. Sonunda oğlunun özlemine dayanamayan büyükanne, evdeki bir kütüphane dolusu Fransızca kitabı satarak, Paris'e üç kişilik uçak bileti alır. Giderler. Eka oğlunun öldüğünü öğrenir. Aralarında 'ölüm' sözcüğü hiç telaffuz edilmez, Eka oğlunun Amerika'ya gittiğini söyler.

'Daima Lilya' filmini görenler, oradaki sertliği anımsayacaklardır. Mafya tarafından Türkiye'de de zorla çalıştırılan eski Sovyetler Birliği kadınlarının trajedisine bu filmle de İsviçre'de tanık olmuştuk. 'Otar Gittiğinden Beri' ise kapitalist Batı ülkelerine zorunlu göçü vurgular ve trajik sonuyla, eski vicdana sahip olan herkesi gözyaşlarına boğar. Otar Paris'teki yoksullar mezarlığına gömülmüştür, tıpkı bizde kaybedilenlerden bazılarının kimsesizler, kayıplar mezarlığına gömüldüğü gibi. Biz gözyaşlarımıza inansak da, anneler oğullarının, kızlarının öldüğüne inanmaz, inanamaz.

Ne yazık ki artık bizi inandıracak çok şey var: Sömürünün, eşitsizliğin bir uygarlık maskesi altında sürdüğü bir Batı var, savaşlar, iç savaşlar var, nitelikli insanlarına bile iş sağlayamayan ve

bu yüzden çareyi milliyetçiliği körüklemekte bulan yoksul ülkeler var. Marina, annesi Eka'yla 'Stalinci' diyerek dalga geçiyordu. Filmi ilk gördüğümde bir şiire başlamıştım, ilk dizesi şöyleydi: "İnsan Troçki'yi sevse de ara sıra Stalin'i özler." Belki de "Stalin gittiğinden beri" nice Otar başka ülkelerde ucuz emeğini, nice kadın da bedenini satarken kaybolup gitmiştir.

Film, 17 Mart Cuma saat 20'de, İstanbul Fransız Kültür Merkezi'nde bir kez daha gösterilecek. Gözyaşlarımızın bile tehdit sayıldığı ve varlığımıza fazlasıyla 'sırıtan' şu 'yeni' dünyada, vicdanımızdan başka mülkümüzün olmadığını görmek isteyenler için...

Karanlığa yolculuk

Kara sevda desem yanlış anlaşılır, bilmediğim yerden soru gelmiş gibi olur. Sevda çekmemiş olduğumdan değil, şarkının dediği gibi 'ben de gönül çektim, bilirim'. O sevdayla bu sevdanın karanlığı başka, yolculuğu ayrı. Bazen karanlık da kılavuz olur, yol gösterir insana. Son zamanlarda bir filmde duyduğum bir cümleden doğru, tanım sayılmasa da, 'şiir nedir'e bir cevap buldum galiba. Niye şiir yazıyorum? Cevap: 'İçimdeki karanlığa ulaşmak için'. Konumuz şiir değil, sinema. Malumunuz, 25. İstanbul Film Festivali sona erdi. Şarap kültürü dergisi Karaf'ta 'Eskiyazı' üstbaşlığıyla denemeler yazıyorum. 'Renkli Türkçe Anılar' başlığıyla yazdığım yazının ikinci bölümünde 'sinefil' diye adlandırılan 'sinema tutkunları'na da değindim: "Bir kaç yıl önce Film Festivali'nde 'Sinema Manyakları' adlı bir belgesel izlemiştim. New York'ta sosyal yardımla geçinen ve neredeyse sinemadan başka hiçbir şeye para harcamayan bir grup 'sinefil' anlatılıyordu bu belgeselde. Hemen hepsi 60 yaş civarında, sinemadan başka bir şey konuşmayan, sabahın köründen gecenin yarısına kadar film izlemenin yanı sıra, film afişi, broşürü, kataloğu biriktiren kadınlı-erkekli bir avuç 'kara sevdalı'. Onlar kadar olmasa da ben de bu karanlık yolculuğa sevdalı biri gibi hissediyorum kendimi. Ve Film Festivali'nde, Filmekimi'nde, Sinema-Tarih Buluşması'nda

sürekli karşılaştığım, ama hiç tanışmadığım iki insanın varlığıyla da bu hususta kendimi yalnız hissetmiyorum.

Birini son 10 yıldır görüyorum. Emekli bir diplomat ya da profesöre benziyor. Yıllarca yurtdışında yaşadıktan sonra Türkiye'ye dönmüş olmalı. Kısa boylu, hafif göbekli, gözlüklü, kışları balıksırtı bir palto giyiyor, fötr şapka takıyor, Nisan'da ise spor ayakkabılar, spor bir şapka. Film zevkimiz mi uyuşuyor yoksa olabildiğince çok film görmek istediğimizden mi ne, hep aynı filmlerde karşılaşıyoruz. Birkaç kez de karısıyla gördüm onu Cihangir'de, adamdan biraz daha uzun boylu, okumuş yazmış bir hanıma benziyor. Fakat 'sinefil' beyefendiyi sinemalarda hep tek başına görüyorum.

İkinci 'sinefil'i de altı-yedi yıl önce fark ettim. Sanki işçi emeklisi yönetmen Ahmet Uluçay'ın bir akrabasıymış gibi geldi bana. Üstünde en ucuzundan bir takım elbise, içinde eski, el örgüsü bir süveter ve eski, büyük kemik gözlükleriyle bir işçiye ya da alt dereceden bir memura benziyor. Onu da hep yalnız gördüm. Başka bir âlemden izinli gelmiş gibi. Geçen yıllarda gidip ikisine de bir merhaba demek istedim ama, bu 'Büyülü Fener'deki yalnızlıklarını bozmak istemediğim için vazgeçtim bundan..." Bu sözleri festival başlamadan yazmıştım, festival bitti ve ikisini de göremedim bu defa. Şimdi onları merak ediyorum, yıllardır gittiğim filmlerin en az yarısında karşılaştığım bu iki 'sinefil' arkadaşıma ne oldu? Adlarını, kim olduklarını bilmesem de, onlar bu bahar ayininde iki aşina yüzdü benim için. Çoğu eskilerden, güzel filmler gördüm ama onları göremeyince bu ayin eksik, hatta ıssız geldi bana. Bir de çok sevdiğim hikâyeci Füruzan'ı göremedim. Umarım başka filmlere gittiğimiz içindir. Doğrusu onların yokluğunu düşünmekten, bazı filmleri doğru dürüst izleyemedim. Zamanımızın filmlerinden keyif almasalar da, yeniden gösterilen eski filmlere gelirler diye bekledim. 'Sinefil'ler öyledir, ne kadar yeni film izlerlerse izlesinler, tıpkı

'geçmiş zaman elbiseleri' gibi, hep kendi zamanlarının ruhunu ararlar filmlerde.

Susan Sontag 'Sinemanın Çürüyüşü' başlıklı denemesinde "Eğer sinefillerin sonu geldiyse, sinema da bitmiş demektir" diye yazıyordu. Benim rastladığım, muhtemelen iki ayrı sınıfa, dünyaya ve kültüre ait iki sinefil aynı filmlerde buluşuyorsa, sinefiller de son Mohikanlar gibi direniyor ve sinema da, bitmek ne kelime, kahramanca sürüyor demektir. Yoksa onlar içlerindeki karanlığa ulaştıkları için mi terk ettiler bu sevdayı, iyi de onlar olmadan ben nasıl sürdürürüm bu karanlık yolculuğu?

Eve dönmek zordur

Memet Ali ALABORA Sibel KEKİLLİ

"O günbatımında
karanlığın
bu kadar uzun süreceğini
hiç birimiz
bilmiyorduk..."

EVE DÖNÜŞ

ve

Ahmet ERKELİ
Derya DÖNÇİL
Ferdağ SAVAŞ

Ümit CANOVA
Erdal KESİM
Nermin CİZİKOĞLU
Gonca KÜÇÜKAYVAZ
Can KOLDERSA

Yapımcı
HAYRİ ASLAN

Yapım Yönetmeni
CENGİZ DEVECİ

Müzik
TAMER ÇIRAY

Görüntü Yönetmeni
MUSTAFA KUŞÇU

Senaryo
ULAŞ CİHAN ŞİMŞEK

Sanat Yönetmeni
VELİ KAHRAMAN

Ömer Uğur'un 'Eve Dönüş' filmini hafta içi bir akşam, hayli dolu bir salonda izledim. Yanıma benim yaşlarımda bir adam oturdu, çantasından çıkardığı 'Cogito' dergisine göz atmaya başladı. Biraz sonra da çarşaflı bir kadın, sakallı kocası ve oğlu oturdular yanıma, bir nevi 'memleketimden insan manzaraları' gibiydik. Salondakilerin çoğu da kızlı-erkekli üniversite öğrencileriydi. 'İşçi'ye benzer kimse yoktu. Genç bir çocuğa ilişti gözüm, Beyoğlu'ndaki bir kafe ya da restorandan gözüm ısırıyordu, garsondu sanırım. Eh, işçi sınıfından da bir temsilci var salonda diye düşündüm.

'Eve Dönüş', bir düğün bayram filmi değil ama, bir anlamda da öyle sayılabilir. Türkiye halkının 12 Eylül Anayasası'nı yüzde 92 gibi 'ezici' bir oranda kabul ettiğine bakılırsa, darbenin çoğunluğa bir düğün bayram gibi geldiğini söylemek de mümkün. Film biraz da bunu sorguluyor. Devrimci mücadeleye katılan öğrenci ve işçilerin yanı sıra, katılmadığı gibi, içeri alınanları da 'karışmasalardı' diyerek suçlayan bir işçinin asılsız bir ihbar sonucu gözaltına alınmasını anlatıyor. Gözaltında gördüğü işkencelerin sonucunda sol bir örgütün bölge sorumlusu olduğunu 'itiraf' edecek noktaya gelen işçi Mustafa'nın kıssadan hisseli öyküsü.

Cesur, yalın, sert, çıplak ve sahici bir film 'Eve Dönüş'. Gücünü de etkisini de bu yalınlığından alıyor. Neredeyse fazladan bir cümle bile yok. Politik bir film evet. Türk sinemasında örnekleri sayılı olan politik filmler arasında da, Latin Amerika sinemasında görüp 'Bizim

darbelerimizin onlarınkinden ne eksiği var, bizde niye böyle filmler çekilmiyor?' yollu hayıflanmalarımıza da sıkı bir cevap veren bir film. Sıkı bir tokat da denebilir. Ayrıca son zamanlarda 'solcu', 'ilerici' oldukları söylenen ya da öyle vehmedilen 'darbe çığırtkanları'nın görmesi de 'şiddetle' tavsiye olunur. Yüzbinlerce insanın gözaltına alındığı, soruşturulduğu, binlerce kişinin tutuklandığı, işkencede, idamda ve yargısız infazlarda can verdiği, binlerce insanın işten atıldığı, yurttaşlıktan çıkarıldığı bir dönemde 'eve dönüş'ün neler pahasına gerçekleştiğini sanırım pek çoğumuz unuttuk. 'Eve Dönüş' bu yönüyle de bir bellek tazeleme, unutmama/unutturmama filmi.

İşçi Mustafa işkencehanede karşılaştığı 'Hoca' adlı devrimci öğretmene 'Abi beni niye getirdiler buraya, benim bu işlere aklım ermez' der, 'Hoca' da 'Zaten senin gibilerin aklı erseydi şimdi biz burada olmazdık' diye yanıtlar onu. 12 Eylül'ün kötülüğü yalnızca bu kadarla sınırlı kalmadı elbette. Filmi izlediğim salonda, dedim ya, 'işçi'ye benzer kimse yoktu. Bu filmi de büyük olasılıkla 'işçi'ler değil, yine öğrenciler, o dönemden kalan kılıç artıkları, eski tüfekler, yakınları, 'küçük burjuva' kontenjanından öğretmenler, aydınlar, demokratlar izleyecek. Hâlâ sürmekte olan 12 Eylül'ün en büyük kötülüklerinden biri de, 'sınıf bilinci'nin yerini hamasetle yoğrulmuş gerici-faşist bir 'bilincin' alması oldu. 'Eve Dönüş'ün etliye sütlüye karışmayan, televizyon taksitini ödemek için fazla mesaiye kalan İşçi Mustafa'sının yüreğine, bedenine, aklına kök salan korkusu, yeni bir 'sınıf bilinci' oldu. 26 yıldır süren ve dahi sürecek olan da bu.

Vicdan sahibi olan hiç kimsenin sessiz kalamayacağı 12 Eylül faşizmine, vicdan sahibi bir yönetmenin, Ömer Uğur'un net, sıkı ve gerçekçi bir bakış yönelttiği bir film 'Eve Dönüş'. Çoğunlukla olumlu eleştiriler aldı. Kıyasıya eleştirenler, sinik bir tutumla sessiz kalmayı yeğleyenler ya da üstten bir bakışla küçümsemeye çalışanlar içinse, Cüneyt Cebenoyan'ın Birgün'deki yazısının son bölümünü tekrarlamakta yarar var: "Daha fazla bu tarzda filmlere ihtiyacımız varken, filmin her düzlemdeki erdemlerini hiçe sayıp sadece kusurlarına odaklananları açıkçası biraz da 12 Eylül'ün ürünleri olarak görüyorum." Doğrusu ben de öyle görüyorum.

Gönlümün doğusu

MESUT AKUSTA
SERHAT TUTUMLUER
MELİSA SÖZEN
NİHAT İLERİ
ve
ALTAN ERKEKLİ
ve
BÜLENT İNAL
Cenneti Beklerken
Kavganın ve aşkın imparatorluğunda, gerçeğin büyülü masalı...
YÖNETMEN
DERVİŞ ZAİM
MARATHON FİLM SUNAR
MARATHON FİLM / SARMAŞIK SANATLAR / HERMES FİLM / TIVOLI FILM ORTAK YAPIMI
OYUNCULAR SERHAT TUTUMLUER / MELİSA SÖZEN / MESUT AKUSTA / NİHAT İLERİ / MEHMET ALİ NUROĞLU / RIZA SÖNMEZ / NUMAN ACAR / NADİ SÜLER KONUK OYUNCULAR BÜLENT İNAL / ALTAN ERKEKLİ
ARMET MÜMTAZ TAYLAN / MUSTAFA UZUNYILMAZ YARDIMCI YÖNETMEN ARSLAN KAÇAR KOSTÜM NADİDE ARGUN GÖRSEL EFEKTLER KEREM KURŞOĞLU / UĞUR ERBAŞ / GÜRAY GÜRSOY
SES TASARIM MURAT ÇELİKYOL MİKSAJ BALASZ ETTER SANAT YÖNETMENLERİ SERDAR YILMAZ / ELİF TAŞÇIOĞLU KURGU ULAŞ CİHAN ŞİMŞEK GÖRÜNTÜ YÖNETMENİ MUSTAFA KUŞÇU MÜZİK RAHMAN ALTIN
ORTAK YAPIMCILAR ELİF DAĞDEVİREN / BÜLENT RELVACI / DENES SZEKERES UYGULAYICI YAPIMCI SADIK DEVECİ YETKİLİ YAPIMCI BARAN SEYBAN YAPIMCI / SENARYO / YÖNETMEN DERVİŞ ZAİM
KKTC Cumhurbaşkanlığı katkılarıyla
DZ FİLM
PALERMO
SİNEFEKT
EURIMAGES
MARATHON
Sarmaşık Sanatlar
HERMES FİLMS
TIVOLI
KALAN
DOLBY DIGITAL
www.cennetibeklerkenfilm.com

Hayatımızı uzmanlara teslim ettiğimizden beri, şükür, hiçbir kötülükle karşılaşmıyoruz. Sağolsun uzmanlar bizim için en iyisini seçiyorlar. Biz de onları dinleyip, 'en iyi' kitapları satın alıyoruz, 'en güzel' filmlere gidiyoruz. Bundan iyisi? Bundan iyisi ne olabilir bilmiyorum. Fakat ilk kez bu film festivalinde bundan sıkıldığımı ve 'en güzel' filmleri görmek istemediğimi hissettim. Ve saygıdeğer film eleştirmenlerimizin tavsiyelerine uymamaya karar verdim.

Yanlış anlaşılmasın, elbette yaptıkları işe saygım var, gittikleri çeşitli festivallerde gördükleri iyi filmleri bizim de görmemizi istiyorlar, dahası 'eleştirmenlik' denen işin doğası da iyiyi kötüden ayırmayı gerektiriyor zaten. Onlar da özellikle İstanbul Film Festivali yaklaşınca, çoğu kere de bizim ısrarlarımıza dayanamayarak, eski-yeni iyi filmlerden bir seçme yapıyorlar. Biz de sinema bilgilerine, deneyimlerine güvenerek bu filmleri görmeye gidiyoruz. Kötü mü ediyoruz, hayır. Çoğunlukla da gerçekten tadı damağımızda kalan, unutulmaz filmler izleyip kendilerine teşekkür ediyoruz. Demem o değil. Onları suçladığım filan yok, nankörlük etttiğim de sanılmasın, fakat ben biraz kabahati kendisinde arayanlardan olduğum için, bu hususta da kendimi suçlamaktan yanayım. 'Canım, sana iyi bir film önerilmiş, sen de izleyip memnun kalmışsın, suç bunun neresinde?' diye, haklı olarak çıkışabilirsiniz bana. Öyleyse derdimi bir de şöyle anlatmayı deneyeyim: Ben de

Radikal Kitap'ta ve şiir dergilerinde şiir kitapları üstüne yazılar yazıyorum. Kendimi 'eleştirmen' saydığımdan değil, 'sevdiğim' bazı şiir kitaplarına sevgimi göstermek ve yazılarımı okuyan beş-on kişinin de dikkatlerini bu kitaplara çekmek istediğimden yapıyorum bunu. Sevmeye çok teşne olsanız bile, nihayet söz konusu edebileceğiniz kitapların sayısı da yazdığınız yerin sayfalarıyla sınırlıdır, pek çoğunu yazamadan yeni şiir kitapları çıkar gelir. İşte o zaman da alır beni bir düşünce: Acaba 'sevdiğim' halde, üzerine yazamadığım diğer kitaplara haksızlık mı ediyorum? Sevdiğini söylemek iyidir ama ya sevdiklerin hayli fazlaysa...

O yüzden bu festival için film seçerken, iyisiyle kötüsüyle bir macera yaşamaya karar verdim ve dünyanın doğusuna doğru bir yolculuğa çıktım. Fakat benim doğum yalnızca coğrafyaya dayanmıyor, daha çok gönlümün doğusuna gidiyorum. Avrupa, ABD ve İngiltere dışında kalan, onlar batı, nerdeyse hemen her yere doğu diye bakıyorum: Türkiye, Balkanlar, Arap ülkeleri, Afrika, Asya, Rusya, Latin Amerika... Filmlerimi de oralardan seçtim, Fas, Çin, Irak, İran, Kore, Rusya, Bosna, Hırvatistan, Makedonya, Mali. Eh doğrusunu isterseniz, biraz da son yılların İskandinav filmlerindeki gençlik bunalımlarından bunalmıştım, mutsuzlukları lüks gelmeye başlamıştı, Amerikalıların 'liseli' filmlerinden de gına gelmişti, yaşlandıkça bir nev'i 'röntgenci'ye dönüşen Fransız yönetmenlerin derdi belli olmayan, belki bir derdi de olmayan filmlerini de mutsuzluğuma ekleyebilirsiniz.

Hem sinema da bir keşif değil midir? Öyle denir ya. Ben de keşfe çıktım, artık iyisiyle kötüsüyle bu yılki festival maceramdan tümüyle ben sorumluyum. Değerli eleştirmenlere duyururum. Eleştirmen demişken ben de yıl içinde görüp sevdiğim iki yerli filmin festivalde de gösterildiğini hatırlatayım. Biri Derviş Zaim'in 'Cenneti Beklerken'i. Özellikle ilk filmi 'Tabutta Rövaşata'yla gönlümüzde taht kuran Zaim'in bu filmini de nefis bir roman gibi izlemiştim. Genellikle romanların sinema uyarlamalarından pek tad alamayız, fakat ben 'Cenneti Beklerken'de öncelikle iyi bir

film, ama aynı zamanda da harikulade bir roman tadı buldum. Zaim'in ustalığını iyice kanıtladığı bir film bu. Diğeriyse Onur Ünlü'nün ilk filmi olan 'Polis'. Şiirleriyle şaşkınlığa uğradığım (Ah Muhsin Ünlü adıyla yazıyor) Onur Ünlü'nün filmiyle de tam bir sürpriz yaşattığını söylemeliyim. Haluk Bilginer'in oyunculuğunun zirvesine vardığı 'Polis', bende bir 'Yeni Yeşilçam' duygusu da uyandırdı, yeni ve gerçekten adına yakışan bir Yeşilçam'ın öncüsü olabilecek bir film olarak izledim 'Polis'i... Ne derler, benden hatırlatması...

Uğur Yücel: ‘Canım Arkadaşım’

Kötülük bulaşıcıdır. Doğası gereği kötülüğün bulaşıcı olduğu söylenir. Şaşırtıcı ama bazen iyilik de bundan nasibini alır. Kaynağı belirtilmeyen bir alıntı gibi, yazıdan yazıya artarak bulaşır. Birbirine hiç benzemeyen insanlara bulaşır. *'iyiliğin imkansızlığı'*nın 'yıldızın parladığı anlar' gibi yüzyılda bir imkâna dönüştüğü olur. Cengiz Aytmatov'un güzel romanı gibi *"Gün Uzar Yüzyıl Olur"*, iyilik olur.

'En güvenilen sanatçı' anketinden Seda Sayan çıkmıştı. Sanırım şu sıralarda iki ayrı anket yapılsa ikisinden de açık ara Uğur Yücel çıkar. İlki okur ve seyirci nezdinde, 'en sevilen...', ikincisi *'bir kısım medya'* nezdinde, 'en övülen...' anketi. Bazıları için yalnızca Yazı Tura'dan gelen bir sempati söz konusu. Seyirci için Muhsin Bey'den Eşkıya'ya, Alacakaranlık'tan Hırsız Polis'e ve elbette Canım Ailem'e, filmlerinden ve dizilerinden taşan bir sevgi seli. Canım Ailem'i izlerken gözümüzün önünde sürekli bir gözyaşı damlası, onu bir önceki sahnede kedere dökmüştük, bir sonraki sahnede belli ki sevinçli bir alkış yerine geçecek.

Uğur Yücel, Muhsin Bey'deki türkücü adayı Ali Nazik rolünde Küçük Emrah'ın, artık yalnızca Emrah, bıyıklısı gibiydi, kim bilir belki de onun melodramlarındaki kayıp ağabeyiydi. Perihan Abla dizisi çekilirken sanıyorum mahalleden merkeze taşınmıştı, şimdi mahalleye kesin dönüş yapmış gibi. Türk şiirinin son iki büyük

atılımındaki şairleri hatırlatıyor: Red ve kabul. Batı ve Doğu. Kaçış ve dönüş. Şimdi 'şiir gibi suratı var, bi bakışıyla beni ağlatabilir' diyen de var, Türk sinemasının Neşet Ertaş'ı diyen de. Nazım Hikmet, Cemil Meriç, Ahmet Kaya, Uğur Yücel diye uzayıp giden bir 'değerlerimiz listesi' bile gördüm.

Dilde klişe kalmayınca, eldekilere sarılma geleneği: Dervişi, ermişi daldığı âlemden uyandırıp, yolundan çevirip en hakiki 'övgü' yerine kullanmaya başladık: Uğur Yücel'de bir ermişlik var, halinde tavrında bir dervişlik var, sanki bu dünyadan değil...'Sizin bir içiniz var' diye sesleniyor ona bir hayranı 'onun içine anlatmayı beceremediğim her şeyi koyuyorum, siz beni insanlarınızın insanlığına inandırdınız.' Tiyatrocu, sinemacı, yönetmen, oyuncu, müzisyen, davulcu, şovmen, senarist, öykücü, galiba bir de 'gizli şair', mahalleli, samim(i), Kuzguncuklu, ki bu Boğaz köylü demeye de gelir, düzgün, adam gibi adamdı. Maharet, marifet sıfatlarıyla anılan işleri vardı. Şimdi merhamet, adalet, sükunet nev'inden yeni sıfatlarla anılır, ruhani nitelikler bulunur oldu. Evet belki de Canım Ailem'den mülhem 'Canım Arkadaşım'(ız) deyip burada da durmak gerekir. Fazlası hepimize fazla gelebilir, başta da Uğur Yücel'e elbette. Yoksa devamında 'gönül adamı edebiyatını gitsin Kuzguncuk'taki kahvede yapsın!' cümleleri gelir. Bu kötülük sahibine aittir, geçelim. Uğur Yücel'den neş'et eden, bulaşan iyiliğe bakalım: Acaba onunla ilgili yazan ve kibirde üstüne olmayan kimi yazarlar, gazeteciler de bu iyiliği överken biraz olsun iyileşiyorlar mıdır? Yani Uğur Yücel'de buldukları iyiliğin onlardaki kötülüğe bir yararı oluyor mu, arınıyorlar mıdır? Uğur Yücel'in sayısız yeteneği, mahareti, hakikiliği ve samimiliği yanında, yapacağı en büyük iyilik de bu olurdu.

"Ben mükemmel peşinde değilim. Bundan sonra hele hiç değilim. Böyle birden gelen birden çıkanla daha çok ilgileniyorum... Hayatın kendi bozukluğuyla ayrıca ilgileniyorum. Yani bir sürü tamir edecek şeyi bıraktım, bozuk kalsın." Ne ruh marangozu o ne de gönül tamircisi. Uğur Yücel 'Efendimiz acemilik' diyen

Turgut Uyar'ın 'korkulu usta'larından biri:" Efendimiz acemilik. Bir taş alacaksınız. Yontmaya başlayacaksınız. Şekillenmeye yüz tutmuşken atacaksınız elinizden. Bir başka taş, bir başka daha. Sonunda bir yığın yarım yamalak biçimler bırakacaksınız. Belki başkaları sever tamamlar..."

Çocukluktan ölen bir yurttaş: Kane

ORSON WELLES

CITIZEN KANE

1.

Edip Cansever *"Gökyüzü gibi bir şey bu çocukluk/hiçbir yere gitmiyor"* demişti, Charles Foster Kane de bu hiçbir yere gitmeyen bulutu dünyaya indirmeye, üstüne binip kaymaya çalışırken ölüyordu filmin sonunda. Mutluluk ya da mutsuzluk: Bütün iyi filmler bittiği zaman sürdürmeye çalışıyoruz asıl seyri. Kane 'rosebud' deyip 'naçiz vücudu'nu bizim asla göremeyeceğimiz bir yere götürürken, Kane'i yaşatmaya çalışmamız da bu yüzden değil mi? Belki de Kane gerçek ölümünü Xanadu'da ölmüyor, o uçsuz bucaksız kar ölümün binbir yüzünden biri belki de, olamaz mı?

Orson Welles sineması üstüne bir çalışma yapan Peter Cowie, kitabının adını "A Ribbon of Dreams"(1973) koymuş. Sona geldiğimizde hayatın bir 'film şeridi' gibi gözümüzün önünden geçtiği söylenir, öyleyse hayatın da tıpkı bu kitabın adı gibi bir 'düş şeridi' olarak yaşanması arzu edilir. Orson Welles 'kamera'nın bize 'büyük bir sırrın kalbini'ni gösterdiğini söyler: "Büyü işte burada başlar... Bir film, düşlerin şeridir." Bir film bir düşse, bazen bir sayıklamaysa ve bir düş asla bir yanılsama değilse, neden birisinin hayatından çalınmış bir hikâye olsun Kane'in serüveni de? Sosyolojik, semiyolojik ve iletişimsel kimi tanımları ve okumaları bir yana bırakarak, 'geçmişini arayan herhangi bir insanın filmi'

diyemez miyiz "Yurttaş Kane" için? Geçmişini arayan bir insan hiç durmaz, sürekli değişerek, sürekli söylem ve kimlik değiştirerek, ilerde 'kendisinin ve hiç değişmemiş olan' geçmişini yeniden ele geçirmeye çabalar. Bende kalan 'Yurttaş Kane' böyle bir kişidir işte, üstelik ne olduğunu bilmediği ama sezdiği bir bilinci, 'tarih duygusu'nu da gündelik yaşamın nesnesi haline getirme çabasıyla. Öte yandan tarih duygusuna ilişkin tek sözcüğü de bir sır gibi filmin sonuna bırakacak kadar da trajediye inanır. İnançsız da olsa, işbilir de olsa 'cinayetteki suçsuzluk'tur. Ve Tanrı bizi ne kadar trajik bir hayat yaşarsak o kadar bağışlayacak gibidir. Belki de filmi her izleyişimizde, "Çocukların Tanrısı"nın kulaklarını çınlatmamıza sebep budur.

"Yurttaş Kane" üzerine yazan Barthelemy Amengual, Kane'e bir özne ararken Welles'in çocuksuluğunu hatırlatır:'Baudelaire'den bu yana, ömrün sonuna dek sürdürülen çocuksuluk diye tanımlanan üstün yeteneklilik süzgecinden geçmiş bu bakış-ve duyuş-yeniliği, Welles'in kişiliğindeki sahici çocuksuluğa bağlanabilir.'

Orson Welles'in bir söyleşideki "Benim bu kadar kalabalık, sizinse bu kadar tenha oluşunuz ne tuhaf" cümlesi, filmde Yurttaş Kane'i yargılayan yakınlarına söylenmiş de olabilirdi: Onlara söylenmiştir. Onu 'acımasız bir bencil, parayı nasıl kullanacağını bilmeyen şımarık bir çocuk' olarak suçlayan velisi Thatcher'a, 'iznini almaksızın bir şarkıcı olarak feci mesleğine' başlattığı metresi ve sonradan eşi olan Susan'a, ki o da Kane'i 'herhangi bir şeyi sevme yeteneğinden yoksun, maddeci ve korkunç bir canavar' olarak suçlayacaktır, Kane'in 'huysuz ve yüreksiz bir hain' olduğunu söylemekle kalmayıp onun asla kendinden hiçbir şey vermediğini, hiçbir şeyini asla vermediğini öne süren okul arkadaşı Leland'a, Kane'i, 'hemen hemen her şeyini yitirmiş, acınacak ve saygı duyulacak' bir adama benzeten genel yönetici Bernstein'a, Kane'in istediği her şeyi elde eden ve sonra onu yitiren bir adam olduğunu söyleyen muhabiri Thompson'a, 'Kane insanın içine

işleyen yaşlı bir budaladır' diyen Xanadu'daki uşak Raymond'a söylenmiş olabilirdi.

Nerden bakılırsa bakılsın dünyayı da Kane'in düşünceleri ve hayatıyla yorumlayan bunca insan Kane'e 'acınması gereken bir korkak' olarak bakarken, Orson Welles çocukluğuna kıyamamıştır. Bunun için, geçmişini arayan bütün insanların prototipi gibi bakar Kane'e: O da biraz 'Yahudi Tanrı Baba' sıfatını yakıştırır gibidir, ama sever canavarını: 'Kane, popüler basının gücünü kötüye kullaanır, ama kendisi yasaya karşı koyar, liberal uygarlığın tüm geleneğine karşı koyar. Bencildir, vurdumduymazdır, idealist ve dolandırıcıdır. Çok büyük bir adamdır. Çok sıradan bir yurttaştır.' Kısacası, bütün düşüncelerin insanıdır Kane.

2.

Film üzerine yapılan incelemelerde, yazılan eleştirilerde, yorumlarda, Kane'dan başka herkes konuşur (Xanadu, heykeller), nedense Kane hiçbir söz söylemeden, bu dünyada sadece 'icraat'lar yapıp, sonra da 'işlevselci' bakışın ruhuna uygun olarak ve 'tüm insanların ortak kaderine uyarak' geçip gidivermiş gibidir. Kane, hiç konuşturulmaz. Ama en çok onun konuşması ve şunları söylemesi gerekirdi. Thatcher'a söylediği gibi: 'İşin güçlüğü nerede bilir misiniz? İki ayrı insanla konuştuğunuzu anlamamanızda." Thatcher'ın 'ne olmak isterdiniz?' sorusuna verdiği yanıt, 'sizin nefret ettiğiniz her şey' olacaktır. Rakip gazetenin ekibini kendi gazetesine aldığı zaman söylediklerine bakalım:'Altı yıl önce Chronicle'ın pencerelerinden birinin önüne dikilmiş, dünyanın en büyük gazetecilerinin resimlerine bakıyordum... Kendimi şekerci dükkânının önündeki çocuk gibi hissediyordum. Eh, altı yıl sonra bu akşam hepsine sahibim, şekerlerin tümüne, dükkânın tümüne!' Susan'ın evindeki ilk gece, karşılaşmadan önce, nereye gideceğini anlatır:'Batı Manhattan ambarına .... gidiyordum, gençliğimi yaşamak için... Annem öleli epey oluyor, epey... Neyi

var neyi yoksa bu ambara verildiydi. Koyacak başka yer yoktu. Tekrar eski yerine göndermek niyetindeydim, onun için bu gece gidip bir göz atayım demiştim. Bir çeşit duygusal gezi yani...'

'Kendi kanunuma uygun aşkın şerefine içiyorum. Herkesin bulduğu tek aşk budur zaten. Kendi öz aşkı.' Welles sinemasının sözü görüntüye kardeş kıldığı, sinemanın hem görüntü hem de sözle konuştuğu düşüncesi, Kane'in sözleri ve eylemleriyle örtüşür. Kane, Inquier'ı aldığı zaman bir manifesto yayımlar, gazetenin tiraj patlaması Kane'in söylemek istediği sözdür. Susan'ı şarkıcı yapmak isterken, üstelik yeteneksiz bir şarkıcı olduğunu bildiği halde, Kane'in istekleri ve tutkuları konuşur. Kane Xanadu'da Susan'ın odasını dağıtırken, cam küreyi yakalarken ve cam küreciklerinin içinde kar taneleri dönerken konuşur:'Rosebud'. Kane bütün bu sözleri eyleminin içine saklarken, az konuşurken Welles'in tanımındaki gibi bir kaç kimliği birden taşır. Bu yüzden de kişiliksizliği asla kabul etmez. Onun istediği karşısındakilerin 'iki ayrı insanla konuştuklarını' anlamalarıdır.

İşte bu harika filmin belki de en büyük yeniliği burdadır: Sözlü bir oyundur sinema: 'Sinema burda bir yazı'ya dönüşmektedir. Sözcüklerse, görüntüdür, nesnelerin görüntüsüdür. Ve nasıl her cümle kendisini oluuşturan sözcüklerin ötesinde bir şeyse, görüntülerin anlattığı da görüntünün kendisinden fazla bir şeydir. Artık hiçbir sesi dinleyemeyiz. Hiçbir şeyi göremeyiz. Okuruz. Okuyucunun sözcükleri canlandırması gibi, biz de görüntüleri canlandırırız; onlara birer imlem yakıştırırız. Böylece kurgu, kısa planları ard arda getirerek,.... belirsizlik, küçük parçaların çoğul zenginliği ve şiirsel izlenime özgü karanlık bırakış yardımıyla, filme yepyeni bir anlam ve imlem gücü kazandırır.'

Latife Tekin'in ilk romanı *Sevgili Arsız Ölüm*'ün unutulmaz kişisi Cinli Dirmit'in annesi Atiye, kentte acı çekmeye başladığı zaman geçmişini aramaya koyuluyordu. Bütün yaralarıyla geçmişini arayan bir insan, sanki hep biraz geç kalmış gibidir. 'Geçmişini arama' eylemi bir bilinmezlik içinde, ceza olup dikiliyor insanın

karşısına. Dirliği bozuluyor insanın, dünyadaki sırça köşkü parçalanıp dağılıyor. Kane'in herkesten sakladığı, kendisiyle başa çıkamadığı anlarda bir kaç sözle geçiştirmeye çalıştığı bu 'eylem' (şekerci dükkânının önündeki çocuk, Batı Manhattan ambarında aradığı anne), aşkının yasasını oluşturmaya çalışan özseverlik kılığına bürünse de, 'Rosebud' bir ceza oluyor sonunda. 'Rosebud' kendine yargıç olan insanın, isteyerek verdiği son gerekçeli hüküm oluyor: Öyle açık, öyle kesin, ve hepimizin yüzüne karşı okunuyor. Bu yargı sahnesini düzenlemek içinde 'katli vaciptir' diye hükmü çıkarılmış bir çocuğun işi olamazdı, bunu yapsa yapsa fiilm yapmayı iş yapmakla eşleştiren bir yönetmen yapabilirdi, onun işi olabilirdi. Orson Welles'in de Kane'e yapabileceği tek iyilik de ancak bu olabilirdi.

'Yurttaş Kane'de bir gizli özne yok, aramaya da gerek yok. Sadece geçmişini ortalamanın dışında bir yolla ele geçirmeye çalışan dünya insanlarından herhangi birinin belli belirsiz yüzünü gördüm bu başyapıtta. Bir de anladım ki, gökyüzüyle çocukluk arasındaki yazınsal ilişkide de, yerinde duran çocukluktur, gökyüzü değil. Kim bu dairenin içine adımını atarsa bir daha çıkamaz. Yurttaşım Kane de, ölümünü görmüştü. O çemberden dışarıya çıkmadı, sınırlarında dolaştı ama, ölümünün çocukluğundan olacağını biliyordu. Öyle de oldu. Çocukluktan ölen bir 'Yurttaş Kane' oldu.